

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. decembra 1883.

Štev. 12.

Povestnik v sili.

Novelica. Spisala *Paulina Pajkova*.

Premoženje, ki je znašalo blizu eden milijon in je bilo lastno ravno umrlej devetdesetletnej grofici Veroniki, razdelilo se je med dve rodbini obóžanih plemičev, kojih roditelji so bili daljni sorodniki pokojnej grofici. Veličastna stara grajščina, najlepša med mnogimi posestvi pokojnice, ni imela že več kot trideset let drugih stanovnikov kakor stare, do slednjega časa še krepke skope grofice Veronike in pa njene tihe družine, obstojéce iz samih starih ljudij. Temnogosti gaji in pa krasni vrti, ki so obdajali ponosni grad, bili so brez sprehajalcev in uživalcev. Drobní skakljajóči ptički so edini uživali prijetni hlad senčnatih bukev in kostanjev; mnogo-barvni metuljčki pa so bili edini obéudovalci dišečih zlahtnih cvetic.

Sedaj pa je bilo drugače. Že mesec dnij je stari tihi grad kakor pomlajen po živahnem življenji, ktero drví med njegovim zidovjem. Glasno, veselo govorjenje je prekričalo ptičje petje v gaji. Cvetice niso več negledane venele na svojih steblih, temveč v krasne šopke vezane, lišpale so z bogatim pohištvom ozalšane sobane po gradu, ali pa služile v kratkóčasno zabavo brezskrbnej mladini, ki se je skoro céli dan mudila na prostem.

Bil je vroč poletni popoldan. Solnce je pripekalo izza sivih oblakov, in neprenesljiva soparica je polnila zrak. Tiho je bilo pod drevjem okoli grajščine; kar je živelo, pobegnolo je v hladne prostore grajskega zidovja.

V velikej dvorani pri tleh, ki je imela umetno izdelan kamneni tlak, vladal je prijeten hlad in polmrak. Ta pa je prihajal od tod, ker so bila okna od zvananje strani popolnoma z bršljanom in divjo lozo prerastena.

V tej idylličnej dvorani je bila takrat zbrana družba mladih ljudij. Več gospodičen v lahkih oblekah je leno slonelo po naslonjačih, držé knjige ali majhna ročna dela v rokah. Ali videlo se je, da jih niti delo niti čitanje nič kaj posebno ne veseli.

Več mladenčev različne starosti je bilo med njimi. Ta je sedel na konci mize in počasi pušil dragoceno smodko. Drugi je jahal na stolu

ali slonel na naslonjalu, navidezno zamaknen v časopis. Oni se je zopet udal zdehanju in čital iz knjige.

Rejen lovski pes pa je ležal pod mizo z na pol zaprtimi očmi in leno lovil muhe, ki so ga nadlegovale.

Krasni ptičniki z različnimi ptički pa so stali na posameznih okroglih mizicah poleg oken, in njih skakljanje je bilo edino, kar je motilo takratno tihoto. Ptički pa niso prepevali; saj so tudi oni, kakor mlada družba, čutili klavernost, ki navadno prevzame človeka o velikej vročini.

Gospodične in gospodiči so bili bratje in sestre, bratrancei in sestrične; vsi srečni dediči bogate nepoznane pratete grofice Veronike. Uživali so za nekaj dnij v lastnej grajščini poletni hlad in slast bogatega, brezskrbnega življenja.

„Bodi tako prijazen in obrni se drugam, bratranec Spiridijon; tvoj dim me hoče zadušiti,“ ogласi se zdaj ena izmed gospodičen in maha z batistnim prtíčem po dimu, da bi ga odgnala.

Besede so veljale mladenču v njenej bližini sedéčemu, ki jej je poredno pihal dim v obraz.

„Hvala Bogu, da se je nekdo oglasil,“ odgovori omenjeni mladenec odloživši časopis, kterega je čital, in odmaknovši se nekoliko od sestrične. „Takó smo tihi, kakor v erkvi.“

„Ah! kako je vroče,“ vzdihuje nekdo v drugem kotu dvorane. „Nič ne morem čitati; vročina me muči.“

„Jaz tudi ne morem čitati; tudi mene muči vročina,“ odgovarjajo posamezni glasovi.

„Najrajši bi danes céli dan v kopeli sedel,“ opazuje drug mladenec in si odpenja zavratnik.

„Koliko je ura?“ poprašuje druga izmed gospodičen.

„Pol treh,“ bil je odgovor.

„Bog! in pred petimi ni danes niti misliti, da se dá iti izpod strehe,“ pritoži se nekdo v družbi.

„Še dve in pol uri dolgega časa! Hvala, grem rajši spat,“ tarnja drugi.

„Vi gospodiči ste pa kaj malo galantni,“ opomni gospodična, ki je ves čas čitala neki ilustrovan časopis. „Vas je petero in nas ženskih četvero. Ali nas réš ne znate dve in pol uri kratkočasiti? Na vsakega pride pol ure, nič več. Med vami so eden jurist, eden filolog, eden častnik, eden doktor pravde —“ tú umolkne, a potém poprašuje precej poredno lepega mladenča, o katerem je vedela, da ni nikdar maral za matematiko in za klassike in da se ima on le nepričakovanej dedščini zahvaliti, da ni postal trgovski pomočnik, — „in ti, kaj si pa ti, Evstahij?“

„Kaj sem jaz? — Kaj jaz?“ mrmrá Evstahij v zadregi in malo zarudi. „Zdaj imam čast biti to, kar ste Vi drugi vsi: solastnik te krasne grajščine in —“

Glazen smeh vseh pričujočih mu pretrga besedo. — — —

„Teodozij, dobri naš stari Teodozij, nebesa sama so Vas sèm poslala. Sédite k nam in nam pomagajte prebavljati ta dolgočasni popoldan.“

Takó se nenadoma oglasi iz vseh grl, ko se dveri odpró in v dvorano stopi prileten gospod.

Teodozij, mož kakih petinšestdesetih let, dolge sive brade in dolgih sivih las, prijaznega obraza, živahnih očíj in gladkega lica, tako da je kazal mnogo let manj, nego jih je imel, bil je že nad štirideset let grajščinski oskrbnik. Njega edinega so obdržali dediči izmed vse družine pokojne grofice. Njegova dolgoletna zvestoba in udanost do rajnke jako sitne grajščakinje, njegova poštenost, natančnost in razumnost v oskrbljevanji grajščinskih posestev in denarnice, vse to je bila njegova najboljša priporočba. Ostal je tudi pod novimi gospodarji v prejšnji službi.

„Ali je gospodi dolg čas?“ poprašuje Teodozij obžalovalno, ko se je kričanje nekoliko poleglo in je prišel do besede. „Se vé,“ nadaljeval je dobrohotno, „kdor je vaju mestnega hrupa, privadi se težko tihega, enakomernega življenja na deželi.“

„Za Boga, ne filosofujte, stari Teodozij,“ pristavi veselo nekdo iz družbe, „temveč prizadevajte si, da nas s čimer si bodi nekoliko kratkočasite.“

„Jaz, priprost samotar, da bi kratkočasil mlade, po zabavah razvajene gospode!“ odvrne plašno Teodozij.

„Mi ne zahtevamo od Vas nič duhovitega,“ potolaži ga mlada gospodična, „temveč le nekaj nam pripovedujte, da nam čas hitreje mine. Menda kakšen pripetljaj iz svojega lovskega življenja, ali kakšen dogodek iz življenja rajnke grofice,“ nadaljuje ona ter si s pihalko tako močen veter dela, da jej lasje okoli čela po konci stojó.

„Moje življenje, gospodična,“ odvrne Teodozij odkritosrčno, „nima v sebi čisto nič mikalnega. V kratkih besedah bi bil zapopaden ves tek mojega dolgega, a mirnega življenja. In to, odkar sem zagledal luč svetá v onej belej hišici, ki se tam dole bliščí med zelenjem, — pokazal je z roko proti zarastenim oknom — do današnjega dne, ko imam čast biti Vas vseh udani služabnik.“

„Vedno ponižen naš Teodozij!“ pošepeta nekdo.

„Moj oče je bil to,“ nadaljuje Teodozij, „kar sem jaz zdaj. Želel je sicer, da bi si bil jaz izbral drug poklic od njegovega. Ali ker sem vedno kazal več veselja, pohajkovati po gozdih s puško na rami, kakor pa čepeti pri knjigah, obdržal me je po dokončanih petnajstih letih domá. Ko sem bil petindvajset let star, umrl mi je oče, in jaz prevzameim

njegovo službo. Odslej sem se ves udal svojemu poklicu. V zadnjih dvajsetih letih pa, ko je grofica Veroniko vedno bolj vid zapuščal, bil sem jej ob enem tajnik, oskrbljeval jej vse denarstvene opravke, čital jej pisma in časopise ter jej služil kot njena desna roka. S čim drugim pa se nisem v življenji nikdar bavil.“

„Dovolite, Teodozij!“ pretrga mu besedo Spiridijon, ki je bil najstarejši izmed družbe. „Ker ste prečitavali, kakor pravite, grofici vsa pisma in bili tudi njen tajnik, povejte nam vendar, zakaj nam ni ona nikdar odgovorila na pisma, ktera smo jej redovito vsi pošiljali h godovom in o novem letu.“

Na Teodozijevelem poštenem obrazu bila je videti zadrega. On ni brzo odgovoril.

„Ne bojte se, da bi nas razžalili, Teodozij,“ reče prijazno tanek ženski glas, „ako nam uzrok odkritosrčno razodenete.“

„Ali ga moram rés povedati?“ popraša z udanostjo Teodozij.

„Morate, morate!“ zakličejo glasovi od vseh stranij.

„Stara grofica je menila,“ začne Teodozij obotavlja se povedati, „da so vse one lepe besede in prilizovanja samó“

„No, kaj pa?“ silijo vsi vá-nj, vidéč, da noče nadaljevati.

„Samá hinavščina!“ končuje z bolj tihim glasom Teodozij.

Družba se zasmeji.

„Stara lisica! kakó jo je ugonila,“ opomni Evstahij.

„Pa kako se je pri tem izrazila, še to nam povejte,“ prosi nekdo starega služabnika.

„Gotovo jako karakteristično,“ méni drugi.

„Ne, ne! o njej nič več ne povém,“ brani se Teodozij. „Nespodobno je mrtve obirati.“

„Nič Vam ne pomaga braniti se, Teodozij; ker ste začeli, morate tudi končati,“ bil je obéni odgovor.

Teodozij vzdihuje, pogleda kvišku, kakor da bi hotel reči: V božjem imenu, bom pa povedal, ter nadaljuje:

„Ko sem grofici Vaša pisma čital, ktera so se vsa končavala z istim vošilom: da jej želite dolgega življenja in krepkega zdravja, posmehovala se je porogljivo in odločno dejala: Teodozij, na ta pisma ne damo odgovora!

Zakaj pa ne, grofica, popraševal sem jaz naivno, -dasi sem dobro vedel za uzrok.

Ker mi ta moj tretji nepoznani zarod v pismih želi veselo, dolgo življenje, a v srcih si pa misli, da bi le skoro stegnola svoje stare ude stara kragulja, in menda še kaj hujšega! Moje premoženje ni ravno malenkost, je-lite Teodozij? Ono prav lahko v skušnjavo spravlja moje mlade sorodnike. In takó govoréca migala je zvijačno z očmi.“

„Izvrstno! Charmant!“ zadonelo je po dvorani med srčnim smehom navzočih.

„Sedaj pa res ne zinem nobene več,“ odvrne Teodozij nekako razžaljen. Bolelo ga je, da se mladina zabavlja na račun njegove preminole dolgoletne gospodinje in prijateljice.

„O pač, pač! Le še nam kaj o prateti povejte. Obetamo Vam, da ostanemo pri Vašem pripovedovanji resni kakor svetniki.“ Tako ga prosijo vsi.

„Veste kaj, ljubi Teodozij, o njenej skoposti nam še zdaj povejte,“ izmislil si drugi. „Kako je namreč odpravljala berače, ki so po sobotah prihajali, izgovarjaje se, da razdeluje darove samo po nedeljah. In one, ki so prihajali ob nedeljah, odpošljala je rekóč, da nadarjuje ubožce samo ob sobotah.“

„Molči, brezbožnik!“ posvari ga sestrična. „Ko bi grofica Veronika ne bila svoje dni skoparila, bi se mi zdaj ne veselili!“

„Živela torej skopušnost!“ zakliče veselo Evstahij in vrže časopis v zrak. „Saj res, prej sem vedno pušil na pol prazne cigaretko, zdaj pa kadim, hvala njenej skoposti! samo millares.“

„In jaz,“ pristavi mladi poročnik, „jaz sem prej hodil vedno peš, a zdaj imam svojega dragocenega vranca. Prej sem večjidel nosil stare, skrpane rokavice, zdaj pa —“

„In jaz,“ hoče drugi povedati —

A Teodozij mu ponižno seže v besedo ter hitro reče: „Vsak človek ima svoje slabosti. Rajnka grofica je bila skopa, to je res, a imela je tudi dobrih lastnostij.“

„Dovolj o tem! pustimo mrtve pri miru!“ pravi resno najstarejša izmed gospodičen. „Govorimo o čem drugem: o lovu, ako se Vam ljubi; o duhovih, o katerih pravijo, da navadno strašijo po starih gradovih; ali o čemer koli si bodi; a ne obirajmo največje svoje dobrotnice!“

Teodozij je izprevidel, da ne bodo prej pustili rajnke grofice pri miru, dokler ne bode razgovora na kaj drugega navodil, in tedaj reče počasi, položivši roko na čelo, kakor da bi zbiral svoje misli: „Majhno dogodbico bi vedel povedati, ktera se je pred dvajsetimi leti na tem gradu vršila, ako ne bode gospodi predolgočasna.“

„Le hitro na dan z njo!“ silijo mladenči.

„Poleg nas v naslonjač se vsedite!“ vabijo gospodične starega oskrbnika.

A predno se še Teodozij zavé, vzdignejo ga krepke roke, in on je nenadoma sedel na mizi sredi sobe.

„Takó!“ zakličejo veselo mladenči. „Tú na visokem vas bodemo vsi dobro videli in čuli. Ve gospodične pa se le bližje pomaknite, ako Vam se ljubi!“

Gospodične, če tudi nerade, povzdignejo se z mehkih sedežev in se zberejo potém okoli Teodozija.

Teodozij se s prva nekoliko brani svojega miznega prestola, a napósled se je videlo, da mu ni neljuba postrežljivost njegovih novih gospodarjev. Obriše si potno čelo z veliko pisano ruto, zapne suknjo, dokašlja in začinja takó-le:

„Nič ni veselega, kar hočem povedati, in tudi nič posebnega. Vsakdanja je stvar, in žalibože, da se ona le prepogostoma ponavlja! A mladostna je vendar, torej za Vas, kakor menim, navlašč stvarjena. Dolgo je tudi že od tega, kar se je prigodila; torej odpustite, ako bode pri tem kaj nejasnega. Star postajam, in spomin me že nekoliko zapušča. A za silo, da namreč gospodi za kake pol urice pozornost drugam obrnem in da bi nekoliko manj občutili današnjo neprenesljivo vročino, bode moja povest menda tudi ugajala.

Grofica Veronika,“ tako začne nató Teodozij z bolj krepkim glasom pripovedovati, „grofica Veronika ni nikdar sprejemala gostov, da bi se dalje časa v gradu mudili. Prejšnji čas se je še zdaj pa zdaj na gradu prikazoval neki star vitez, najbrže njen sorodnik, ostajal po eden ali k večjemu po dva dni pri nas, a potém zopet odpotoval. Ženskih gostov nisem nikdar videl. V zadnjih dvajsetih letih pa so tudi še ti redki moški gostje izostajali, ker so eden za drugim pomrli. Samo grofica Veronika se je še veselila življenja, edina izmed svojih vrstnikov in vrstnic. Dasi mi je grofica vedno zaupala vse svoje zadeve, vendar ni svojih prednikov in sorodnikov nikdar niti z najmanjšo besedico omenjala. Jaz pa, dasi domač z njo, nisem je tudi nikdar popraševal o tem.

Neki večer, ko sem ravno sedel pri večerji, pokliče me grofica k sebi. To me je nekoliko osupnolo. Z grofico sem se navadno pogovarjal in posvetoval samo po jutrih; o popoldnevih in večerih ni hotela nikogar, tudi domačinov ne sprejemati. Podvizam se torej k njej.

Teodozij! kliče mi, ona nasproti, brž ko vstopim. Ali imamo na zadnjem konci gradú par sobic, v katerih bi se dalo prebivati?

Milostljiva grofica, odgovorim jaz in delam velike oči, vidéč, da ima ona pred sebjó odprto pismo. Bilo je tedaj sklepati, da je pismo sama prečitala, kar že ni davno več imela navade storiti. Dve prazni sobi ste še na onem konci gradú, a potrebovali bi majhnega popravka. Dež kaplja pri oknih v nje, in miši —

Ne govorite mi več o teh sobah, pretrga mi grofica besedo. S tema dvema že vidim, da ne bode nič. Pri meni se ne bode več popravljalo. Morebiti pa veste za ktere druge, kojim ni treba popravkov.

Gospa grofica, ko bi vedel, komu je stanovanje namenjeno, dejal sem bojzljivo, potém bi lažje našel primernih sobic.

Vaša radovednost mi nič ne dopada, Teodozij! posvari me osorno grofica. Preskrbite prej dve sobi, kateri ste varni deža in mišij, potem zveste tudi, komu ste namenjeni.

Nekoliko pomislivši pa odgovorim: V drugem nadstropji, kjer družina stanuje, ste dve prostorni sobi; v jeseni shranjujemo v njih sadje. V teh bi bilo prijazno bivati, ker imate krasen razgled.

Dobro, pristavi grofica zadovoljna. Glejte, da spravite v vsako sobo po eno postelj, eden stol in — umolknoła je in jela nekaj premišljevati. Ena omara in ena miza boste zadostovali obema ženskima, nadaljuje potém govoreča bolj sama za-se. Sáj menda ne boste jemali sebjó mnogo potne robe?!

Ah! ženskim ima služiti stanovanje, zakličem jaz začudivši se. Potém pa niste oni dve sobi pripravni! Tlá so vsa pirava in luknjasta, in stene so samo prosto pobeljene.

Ba! odgovori brezčutno grofica; komtessa Vanda išče na tem gradu čistega zdravega zraka in ga tudi najde, ali okusnega stanovanja ne išče.

Komtessa Vanda? ponovim jaz ves zavzét.

Ná-te, čitajte! pravi nevoljno grofica in vrže pred me pismo, ktero je preje vedno v rokah obračala. Moj bratranec, general Lešinski, piše mi iz Lvova, — nadaljuje ona, nemirno se menéaje na stolu, med tem ko sem jaz prečitaval pismo, — da je njegova dvajsetletna hči Vanda nevarno na plučih zbolela. Zdravniki zahtevajo, naj nemudoma zapusti prašno mesto in nekaj časa živi na deželi. General me pri vsem, kar je svetega, prosi, da mu ne bi odrekala te prijaznosti. Kaj čem storiti? V Lvovu sem znana v vsakej plemičkeji hiši. Ako bratrancu prošujo odrečem, brusili si bodo jezike na moj račun. — Pride pa komtessa sama. Le éna priletna služkinja jo bode spremljala.

Ali grofica, rečem zdajci jaz nekoliko nevoljen; célo desno krilo prvega nadstropja je prazno. Tú bi lahko izbrali dve sobi za bolno komtesso!

Kaj? odgovori grofica, in pri tem me zadene eden njenih strogih, meni že znanih pogledov. Da bi jaz potém céli dan in célo noč poslušala njeno votlo kašljanje! Da bi nekega dne zvedela, da leži v mojej bližini mrlič na parah?! — Ali so taki dražljivi prizori mojim letom primerni? — Kaj? Vi kratkoviden Teodozij! — Zdaj pa le idite, nadaljevala je z ukazovalnim glasom — kažóč mi vrata, in izpolnite, kar sem Vam ukazala! Vaša skrb pa naj tudi bode, da mi bolnica níkdar ne pride pred oči! Recite jej, da sem bolehná, da sem tumpasta od starosti. Izgovarjajte me, kakor se Vam ljubi, samo daleč proč od mene z umirajočimi ljudmi!“

„Aha! bala se je smrti,“ opazi nekdo v krogu poslušalcev. Slutila je, da pride tudi ona kmalu na vrsto.“

Teodozij na to opazko ničesa ne odvrne in nadaljuje: „Komtessa Vanda in Liza, njena služkinja, ste prišli.

Komtessa — zdi se mi, da jo še zdaj vidim pred očmi — bila je veličastvena prikazen. Visoke rasti, oblečena vedno najokusnejše, lahne a vendar ponosne hoje, z ljubeznivim obnašanjem, v katerem pa ni bilo nič umetnega, zdela se je kot Vila, kedar se je šetala po stezicah sredi cvetóčih vrtnih gredic. Ali Bog! kakó vsa drugačna je bila nje prikazen iz bližine. Upál, suh obraz, voščene barve, z vedno modrastimi ustnicami in udrtimi očmi, gledal je izpod okusne frizure zlatolase njene glave. Glava pa se je od same slabosti nemirno zibala na belem, tankem vratu, na katerem se je poznala vsaka žilica. Nos, ki je moral nekdanj biti lep, bil je zdaj sama kost in hrustanec, prevlečen s tanko kožico. Mala prozračna ušesa pa so se zdela, da jedva prenašajo težo drobnih brilliantnih uhanov. Samo velikim, kakor nebó modrim očém, skritim pod senco gostih trepalnic, ni mogla bolezen kaziti nekdanje lepote. Te oči so imele nekaj čudnega. Včasih so gledale živahno, ognjeno, neustrašeno, kakor da bi bile v oblasti srečne, samovoljne devojke, koja si je svesta, da se jej ves svet klanja. Včasih pa so zrle medlo kakor brez življenja, med tem ko je neka megla zakrivala njih svit! V obéh slučajih pa so bile njene oči nepopisljivo krasne, podobne zvezdam, ki so zdaj večje, zdaj manjše, zdaj zopet izginejo našemu pogledu!

Ko sem komtesso prvokrat videl, izrekel sem takoj v sreči bridko sodbo, da ona ne bode dolgo naša gostinja. Smrt se jej je brala na lici.

Grofica se ni dala pregovoriti, da bi bila komtesso Vando sprejela, in takó se niste oni dve nikdar videli. Sicer pa se ni poznalo, da bi to komtesso žalilo. Zdelo se mi je, da je bila ona tega še celó vesela. Sploh se je komtessa izogibala vsakoršne družbe in tudi z menoj je le malo govorila, samo kar je bilo neobhodno potreba.

Njena služkinja, stara kakih petinštirideset let, živela je z dušo in telesom za komtesso. Pozneje sem bil zvedel, da je bila ona nekdanj njena dojka. Takó sem si tolmačil njeno požrtvovalno udanost do mlade svoje gospodinje. Večkrat sem hotel z njo pogovor naplesti, da bi bil kaj zvedel o komtessinem življenji; ali ona se mi je vselej vedela s kakšnim koli izgovorom umaknoti.

Komtessa Vanda je bila že drugi mesec naš gost, a vedel sem o njej toliko kot tedaj, ko je bila došla. Da se pa njeno zdravje med tem ni zboljšalo, pričalo mi je hudo njeno kašljanje, ktero mi je čeli dan donelo na ušesi in mi pretresalo srce.

Nekaj jako karakterističnega pa je bilo v njenem obnašanji, in tega si nisem mogel tolmačiti. Prigodilo se je večkrat, da se je po jutrih in po večerih sprehajala v lahkih oblekah. Tedaj pa je v skrbéh hitela Liza za

njo, zavijala jo v mehko ogrinjalo očitaje jej z jokajočim glasom: Ali komtessa! ako boste takó malo pazili na svoje zdravje, bodete shujšali, pa ne okrevali.

Komtessa se ni pri tem branila. Mirno se je pustila zavijati, kakor otrok, ki si ne vé sam pomagati. Le malomarno je odvrnola: Ne boj se, Liza! kdor hoče umreti, temu ne more nič škoditi!

A pri tem, ko je tako brezčutno govorila, zibala se jej je vendar grozna bridkost na ustnih. Drugikrat je Liza prinesla kozarec ravno podojenega mleka, proséč jo, naj bi mleko toplo izpila, češ to jej bo kašelj utešilo.

Vanda pogleda najprej na ponujano mleko, potém pa se ozre na proséči obraz zveste služkinje, a napósled se obrne v stran in reče z neko škodoželjnostjo: Ravno zató ga nočem toplega izpiti, ker vé, da bi mi hasnilo. Postavi kozarec na ono mizo, Liza! Izpila bodem mleko, kedar se mi zljubi. Ko je pa Liza to storila in odšla potém po svojih opravkih, pa seže komtessa hlastno po mleku in je v énem požirku še toplo izpije.

O mnogih prilikah pa je z nekim hrepenenjem popraševala služkinjo: Kaj ne, Liza, da zdaj bolje izgledam? da nisem več takó zagrljena? da moj kašelj ni več takó hud? In pri tem upre v njo svoje velike prestrašene oči, kakor bi se bala, da bi Liza temu ne pritrčila.

Služkinja pa jo je znala vselej z meni nerazumljivo srčnostjo in s tako mirnostjo zagotavljati, da se nje zdravje vedno zboljšuje, da jej je komtessa verjela in se zopet pomirila.

Ko mi prinese enkrat Liza več pisem, da jih pošti izročim, sklenem hitro poskusiti z nova majhen napad ter jo prisiliti, da mi o komtessi kaj pové.

Ko pa hoče Liza, kakor navadno, takoj oditi, zabranim jej to, sočutno poprašajóč, kakó se komtessa počuti, odkar živi na deželi. Z začudjenjem me ona pogleda; a ko je videla moj dobrohotni pogled, ustavi se med vrata in žalostno odgovori: Vedno hujše, gospod Teodozij, vedno hujše!

Komtessa Vam dela mnogo preglavice, nadaljujem jaz pomilujóč jo.

Oh, ko bi me le še prav dolgo mučila! vzdihne dobra ženska in jok jo posili; a bojim se, da jo skoro izgubim.

Ali je že dolgo, odkar je komtessa bolna? poprašam jaz.

Dve leti, odgovori mi ona in pri tem si obriše solzo. — Že dve leti! vzdihnem jaz. Uboga komtessa!

Ali je bila vedno tako sitna — takó čudnega obnašanja, hočem reči. Tako namreč se hitro popravim, vidéč, da je Liza pri besedi „sitna“ nevoljno nagubila čelo.

O ne, zagotavlja me ona. Komtessa Vanda je bila vedno in je tudi še sedaj najboljša ženska, kakor je bila tudi najlepša izmed vseh lvovskih

gospodičen, dokler se jej ni izneveril grof Raoul, s katerim je bila zaročena. Še le potem je zbolela in stoprav zadnji čas je postala tako zdražljiva.

Ah, odvrnem jaz sočutno: komtessa je žrtva nesrečne ljubezni ali prav za prav brezčutnega možá —.

Tiho, pretrga mi Liza vsa prestrašena besedo. Gorjé, ko bi komtessa čula, da obrekuje kdo grofa Raoula.

Pa če jej je on nezvest postal? izgovarjam se čudéč.

Nič ne dé, nadaljuje ona polglasno, plašno se oziraje, ne bi li kdo naju poslušal. Komtessa mu je vse odpustila in ga še vedno ljubi, dasi je že leto in dan, odkar se je oženil z drugo.

Nató molčim ves ginen.

Pa da o tem nikomur ne zinete, prosi Liza, a tudi ne rečete nikdar več, da je moja komtessa sitna! Vedite, končala je odhajaje, pod njeno odurnostjo je skrito najblažje sree.

Odslej mi je Liza izkazovala večjo zaupnost. Pogovarjala se je z menoj pogošče, in zdelo se mi je, kakor da jej dobro dé, pogovarjati se o nesrečnej komtessi s človekom, ki je omiloval Vandino osodo.

In pozneje sem zvedel, da se je imela komtessa Vanda ravno poročiti z grofom Raoulom, ktereга je črez vse ljubila, ali on se je dal zmotiti po lahkomiselnej koketki in jo je potem tudi vzel v zakon, in sicer zavoljo nekoliko več tisočakov. Kakor se pa vsaka krivica v življenji maščuje, tako se je tudi grofu Raoulu. Trmasta soproga je s svojim razkošnim življenjem zapravila ne samó svoje, temveč tudi možovo premoženje. Grof je živel zavoljo tega v vednem prepiru z njo, a ljubil je itak tudi nikdar ni!

Nekega dne — bilo je soparno kakor danes — vležem se proti večeru v travo poleg neke skrite stezice sredi gaja. Ondi sem počasi pušil, s slastjo uživajóč večerno sapico, po ktorej sem že céli dan zeló hrepenel.

Na enkrat me predrami bolesten klic. Prestrašen vstanem hitro ter se napotim tja, od koder je oni glas prihajal. Nisem se zmotil. Zakaj zopet začujem obupen klic: Liza, Liza! Za tem klicem pa se zaslíši močen kašelj.

Moj Bog, komtessi Vandi se je nekaj pripetilo, mislim si jaz in tečem, kolikor me noge nesejo. V malo minutah sem pretekel drevored. Tú se obrnem v stran in takoj zapazim na klopiči sloneti nekaj belega. Bila je Vanda. Približam se jej ves brez sape. A ker je skrivala dlani in me ni videla priti, zakličem v skrbéh: Za Boga, komtessa, kaj se je pripetilo?

Ona povzdigne obraz, ki je bil moker samih solz, ter vzklikne z groznim pogledom in votlim glasom: Kje je Liza? Hočem, moram z njo govoriti!

Takoj je grem iskat, komtessa. Ali pa Vas smem sámo tukaj puščati? Jako ste prestrašeni!

Rekši pa se nehoté ozrem, da bi zvedel, kaj bi bilo komtesso takó razburilo.

Ah, reče ona in strese glavo, kakor da bi hotela nekaj pozabiti, ali vendar si prizadeva mirno govoriti: Nič ni! Neka budalasta misel me je bila obšla.

Hvala Bogu, vzdihnem vesel, da ste le zopet mirni, komtessa!

A v resnici ni bila ona mirna. Videl sem predobro, kako so jej ustnice trepetale, oči se pa upirale vsled neke muke.

Povejte mi, Teodozij, reče potém zamišljena, kakor da ne bi vedela, kaj bi popraševala: Ali je kdo v tem gradu na smrt bolan?

Zavzet jo pogledam. Čutil sem, da sem bil obledel. Jedva sem jej mogel v zadregi odgovoriti: Ne, kolikor jaz vem, komtessa! — Tako neugodno me je bilo to vprašanje zadelo iz njenih ust.

Vanda obledí. — O čijem pogrebu ste pa oni dve dekli govorili, nadaljuje vsa obupana, ako nimate mrliča v hiši?

Kdo, pravite, je govoril o pogrebu? poprašam ves preplašen.

Sedela sem tú-le, pripoveduje nató Vanda, ter čitala iz te knjige, ko pridete od drevoreda sèm dve grajščinski dekli. Ena njiju pa je drugej veselo dejala: Kmalu imamo v gradu lep pogreb, Mica! — O kom mislite, Teodozij, ste se oni dve pogovarjali? izprašuje me dalje z negotovim glasom, a pri tem me tako ostro v oči pogleda, kakor da bi mi hotela iz duše odgovor čitati.

Res ne vem, o kom, odgovorim polglasno.

Ali mi niste nekđaj rekli, Teodozij, nadaljuje nató z bolj krepkim glasom, in neki up jej zasije iz medlih očij, da je grofica Veronika težko bolna?!

Ah da! se vé, komtessa, grofica utegne vsak dan umreti, hitro vesel pritrdim, Bogu se na tihem zahvaljujóč, da je nesrečnej devojki vdihol ono misel.

Teodozij, zdaj pa Vam bom povedala nekaj prav smešnega, začne zopet komtessa po kratkem neugodnem molčanju in se prisiljeno nasmehne. Veste, na kaj sem zdaj-le mislila? — Da ste se oni dve bedasti dekli veselili — mojega pogreba!

Ne vem, kako je komtessa izgledala, ko je to izrekla; zakaj jaz sem bil hitro drugam obrnol oči, da bi ona iz njih ne brala bridke resnice.

Odgovoriti pa nisem v trenutku nič mogel; nekaj mi je v grlu tičalo vsled bolesti in velike osupnenosti.

Zakaj mi nič ne odgovorite, Teodozij? Zakaj se ne smejite mojej budalastej misli? — zakliče ona vsa razdražena s trepetajóčim glasom.

— O Bog, o Bog, nadaljuje bolestno potem in sklene obupno roke. Tedaj ni krivična moja slutnja, tedaj moram rés umreti?! In sedaj glasno zaplače.

Ali komtessa, pomirite se, Vi se motite, tolažim jo ginen.

Sveti križ božji, kaj se je pripetilo? zakliče nekdo za menój in me s silo na stran porine.

Bila je Liza, ktera se je vrgla med naju, kakor razdražena tigra.

Komtessa, ljuba komtessa, utolažite se! zakliče potem vsa iz uma in jo objame kakor otroka.

Nočem umreti, Liza, nočem! — O Bog, saj sem še takó mlada in bi naj umrla?! Še dolgo, dolgo časa hočem živeti, Liza, govorila je Vanda ihté in kašljaje.

Kaj ste jej pravili? poprašuje me Liza srdito. A ker hoče komtesso kašelj zadušiti, obrne se zopet proti njej in jo ljubkuje vzdihujóča: Komtessa, uboga moja komtessa! —“

Teodozij umolkne sedaj in vzdihne globoko.

Gospice, ki so si že med Teodozijevim pripovedovanjem večkrat z robcí otirale solze, porabile so ta prenehljaj in se hitro ena za drugo pomenljivo pogledale.

Teodozij nadaljuje: „Drugi dan me dá komtessa poklicati. Slonela je v naslonjači poleg cvetličnega grma pri vrtnem vходу. Ko jo zagledam, ustavim se nehóte. Z zaprtimi očmi je tú ležala, in prvi trenotek sem menil, da že več ne živi.

Pridite bliže, Teodozij, reče ona s slabim, a prijaznim glasom, ko spozna moje stopinje. Imam z Vami govoriti.

Nemo se jej približam.

Priskrbite mi duhovnika in odpošljite ti dve pismi, nadaljuje z več prenehljaji.

A ona ni več kašljala, bila je že preslaba; ali neko votlo hrcanje jej ni dalo govoriti. Oni siloviti prizor prejšnjega dne je bil oslabil njene moči in kakor sem bil takoj spoznal, on jej je tudi skrajšal življenje. A onemu razdraženju in strahu pred smrtjo sledila sta zdaj udanost in mir!

Pismi ste bili namenjeni eno na očeta, drugo pa grofu Raoulu. Odposlal sem takoj obé in se peljal v bližnje mestice po duhovnika. Bil sem potem štiri dni z doma, ker sem moral na neko daljno posestvo pogledati.

Ko se pa povrnem v grad, bilo je moje prvo vprašanje po komtessi Vandí. Še le ko sem zvedel, da živi, podam se v svoje stanovanje.

Solnce je že zahajalo, in moja soba je postajala vedno temnejša, ker se je gосто vejevje stare jablane raztezalo pred njim. Imel sem pa še urediti neke nujne račune, zato se približam oknu, da bolje vidim.

Okno je gledalo na vrt, in dasi je bilo vsled vejevja zakrito drugim očém, imel sem vendar dovolj izgleda po vrtu.

Bil je takrat krasen, topel jesenski večer. Zadnji solnčni žarki so zlatili vršiče visokih smrek; rudeče nebo se je žarilo in obsevalo z ognjenim svitom lahne oblačke. Listje je trepetalo o večernej sapi; ptički, skakljaje z veje na vejo, končavali so dnevno petje; v bližini je šumel potoček, a v trati pa so na vse grlo čvrčeli veseli črički!

Nekaj trenutkov sem bil zamaknen v to krasoto prirode, potem pa primem za pero in začnem soštevati številke.

Na enkrat pa vzbudi mojo pozornost človeški glas, ki je prihajal z vrta. Ozrem se na levo, a nikogar ne vidim. Ozrem se na desno, ravno tako. Poslušam, gledam, in glej, ravno meni nasproti, nekoliko skrit za veliko vejo, prikaže se mi ljubezniv prizor.

Komtessa Vanda, pokrita črez nogi do prsij z živobarvno mehko odejo, slonela je v naslonjači. Ne daleč od nje počivala je Liza s pletenico v roki. Na stoličku pri Vandinih nogah pa je sedel neki gospod.

Takoj se hočem od okna pomaknoti, da bi ne čul njih pogovorov. A komtessina osoda mi je bila také pri srci, prizor je bil také ginljiv, da sem kakor priklenen ostal na oknu in s trepetajočim srcem zrl na ono trojico.

Kako prav je, da umrem, dejala je Vanda z mirnim, skoro veselim, meni čisto neznanim glasom. Vsaj Vas še enkrat vidim, Raoul. Nespodobno je bilo sicer, da sem Vas dala poklicati, ali meni, težkobelnej ženski sme se odpuščati!

Umolknila je in sklonila glavo nazaj.

Grof Raoul pa se ni ganol; nemo je zrl v tla.

Reklo se mi je, Raoul, da niste srečni v zakonu. Je-li to res? poprašuje potem Vanda, in njene oči se z nepopisljivo ljubeznijo in sočutjem upró v grofa.

Grof ne odgovori ničesa; ali iz prsij mu uide težek vzdihljaj.

Ubogi moj prijatelj, nadaljuje pomilovalno komtessa in déne ljubkovanje svojo dlau na njegovo roko, rekóč: Jaz bi bila znala, delati Vas srečnega!

Nató povzdigne grof hitro glavo — in pri tem sem videl lep, še mlad obraz — prime ognjeno za komtessino roko, nese jo spoštljivo k ustom, a takoj jo zopet rahlo izpusti ter povesi glavo.

Komtessa pa je med tem zaprla oči in také nekaj časa nemo ležala z blaženim nasmehom okoli ust.

Kdo vé, pravi malo pozneje ona, vedno še slonéča z zaprtimi očmi, ali pa bi tudi Vi, Raoul, res bili srečni z menój? — Sreča ni tega sveta! — Dobro, da umrem; vsaj Vas nisem nikdar užalostila, vsaj nimate nobenega uzroka, da me ne bi spoštovali.

Vanda! zakliče na enkrat Raoul z glasom, iz kterega so se razodevali čuti obupa, bolesti in ljubezni; da bi mogel z Vami preminoti!

Tiho, zašepeta komtessa, tiho! Jaz sem sama na svetu, Vi niste več sami. Soproga in otrok imata zdaj pravico do Vašega življenja, ne jaz!

Nje glas, ki je bil do sedaj precej krepek, da sem se čudil, postal je zdajci negotov in vedno bolj tih.

Raoul! nadaljuje ona, edina želja, koju gojim, je ta, da ste odslej srečni. To pa se samo zgodi, ako imate mir v rodbini. Raoul, s prizadevanjem se mnogo doseže. Prizadevajte si, ljubiti svojo soprogo, in mir se Vam povrne v srce. — Je-lite, da bodete, Raoul? — Moj opomin naj Vam daje k temu moči!

Dalje ni mogla, uspehana umolkne.

Tudi jaz nisem mogel dalje poslušati. Solze mi stopijo v oči.

O ti čudovito ljubeče žensko srce, mislil sem sam pri sebi; kakó si ti neizmerno v svojem čuvstvu! Ženska prevarjena, zapuščena, globoko ranjena v časti in ponosu, prigovarja temu, ki je uzrok njenej smrti, naj bi ljubil žensko, ki je prelestno posedla mesto na strani človeka, do kterega je le ona sama imela pravico! — Da more ženska biti takó blaga, nisem preje verjel!

Teodozij umolkne in si briše oči. Nihée ga ni motil. A ker je njegov premolk trajal predolgo, oglasi se Evstahij, kteremu ni nikdar manjkalo dovtipov: „Teodozij, reče on, ne pozabite, da so solze škodljive očém! Le pogumno naprej s svojo pripovedjo!“

„Ničesar nimam več pristaviti,“ odgovori Teodozij zamisljen. „Samó da se je zgodilo, kar smo vsi strahoma pričakovali. — Drugi dan ni bilo več komtesse Vande med živimi.“

Ko je bil general, njen oče, prišel, našel je že mrliča. Komtessino truplo so prepeljali nató v Lvov in ga položili v rakev grofov Lešinskih.

Raoul pa, kakor sem bil pozneje zvedel, živel je potém, ali srečen, ne vem, pa vsaj miren in navidezno zadovoljen s svojo soprogo. Kdo vé, ali ni k temu pripomogla prošnja Vandina?! — — —

Gospoda, peta ura je,“ opominja Teodozij pogledavši na uro.

Vsi vstanejo. „Hvala, hvala Vam, Teodozij, za pripovedko,“ zahvaljujejo se enoglasno gospice ginene.

„Jaz pa, gospod Teodozij,“ pristavi Evstahij, „sem Vam pa še posebno hvalo dolžen; zakaj Vaša povest me je izprobrnola. Ravno sem imel v mislih, prvej svojej ljubici dati slovó in si poiskati bogatejšo, ali pri duhu Vandinem, ki gotovo po tem gradu hodi, izrekam sedaj tu slovesno, da ostanem zvest v svojej ljubezni. Živela zvestoba!“

Ad Franciscum equitem Miklosichium,

septuagesimo aetatis anno perfunctum.

Gratum est, patet si promere de suo.
Transmitte paullum Graiugenas viros
Latique fortes, Musa, cantu:
Est patrius tibi magnus heros.

Non laude cresces, carmine dignior
Maiore, nostra qui caneris lyra,
Quae cum sonat Te, forsan ipsum
Concita heri quoque nomen edet.

Non angulo uno laus Tua clauditur
Tractusque per iam volvitur omnium
Et nationum et civitatum,
Montibus et fluviis adacta.

Nutrita flavo ut melle fragranti apis,
Convexa cum sol invehitur poli,
Liquit domos, alarum et aqua
Remigio aërias secare

Undas Jovis seu cerea pascitur
Nutrimina Hyblae, seu iuga Erechthei:
Sic Tu paternis altus arvis
Ludicra suavia derelinquens

Musas petisti, Pieriae decus,
Vocesque claras dulce canentium
Prona bibisti lactus aure
Pectora mulsus inusitata.

Brunae.

Non Graeciae Te charta latet vetus,
Vetustior non, India quam fovet,
Neque ulla linguarum, obstrepunt quis
Vasti Orientis aquae sonantes.

Calles loquelas, Romuleus nepos
Quascunque differt Oceano tenus;
Europa quotquot prodit ora,
Tot Tibi nota velut paterna.

Miram exarasti Colchida litteris
Non ante tactam, verbaque non prius
Audita Musis atque dicta
Magnifice revocasti ad artem.

Iasona olim non aliter ferunt
Vertisse puppim littore Pontico
Domosque velis adpetisse
Divitiis opibusque onustum,

Domos suas: sic carior omnibus
Terris Tuo haeret fixa animo Austria,
Virtute felix artibusque
Florida principibusque pollens,

Quam perge chartis nobilitare! Nos
Te laureis, nos Te decorabimus
Victrice palma, nos ovantes
Te comitabimur in triumphis.

J. Pajk.

T e b i !

I.

Ljubezen zvésto zá-te goji,
 Odkar je moje srcé te spoznalo,
 In dôkler mi duša ne odbeži
 Pokorno bude le tebi ostalo.
 Pogostoma že sem prevdarjal v sebi,
 Kakó bi kedaj zahvalil se tébi
 Na tvoji dobroti in tvojih skrbéh
 V veselja polnih in bridkih dnéh,
 A bile zamán so moje misli,
 Blestéca ničemurnost ni ti v čísli,
 In svila in biseri in zlató,
 Ustregel bi tebi z njimi težkó.
 Dobrota nehéce tvoja plačila,
 Ti iz ljubezni si mene ljubila
 Od prvega tistega hípa sreče,
 Ko sem te pritiskol na sree trpeče,
 Ti ljubiš takó me današnji dan,
 Naj duh mi jasen je, naj témán,
 Saj nisi kakoršne druge so žéne,
 Presrečna si, ko osrečúješ méne.
 In ker vso bedo moje pozná,
 Srcé ti preblago od slasti utriplje,
 Ko róka mi čášo veselja podá,
 In cvetje na trnjevo štézo posiplje.
 Ti imaš nad tožnostjo moja oblast,
 Moj dobri si genij, vsa sreča in čast!

II.

Po vrtu sem hodil v misli vtopljen,
 In mislil sem ná-te v némi sreči,
 Brž venec od róž je bil spleten
 In ti si vzprejela pozdráv dehteči.
 Na ôkenci tvojem naj rože stojé,
 Veséli se jih okó in srcé.
 A kedar zadnja poslanka véne
 Ljubezni moje do tebe iskréne,
 Užaljena ta čas mi ne toži,
 Da móž ljubezen jednaka je roži,
 Ki danes jo vetrec spomladni boža,
 A jutri vihár pribuči in žé
 Sledú ni najti živóta njé.
 Ljubezen moja ostane živa
 In kakor skala neomahljiva:
 Vsej moji sreči k pogrébu zvóni,
 Ter nádeja v lepše dneve mi tóni,
 Razljúčen tuli krog mene vihár,
 Srcé mi ostaja trdno vsegdár:
 Doklér sta zvezana duh in teló,
 Ljubiti hčem tebe, tebe samó!

Jos. Cimperman.

Voda in njene moči v domišljiji štajerskih Slovencev.

Národno blago. Priobčil J. Majciger.

(Konec.)

27) Povodnjega moža nasprotnik -- škrat -- pa prebiva v „malem peklu“. Tudi tukaj je voda globoka in mirna, ali okolica ni tako zapuščena. Škrat sploh ljudem ne koristi in ne škoduje, samo rib in rakov ne smejo v njegovem domovji loviti. Ali to je za ribiče huda prepoved, kajti ravno tam je navadno največ rib in rakov. Že marsikterega je zmikalo, tam svojo mrežo nastaviti, ali škrat ga je hudo izplačal. Namesto polno rib potegol je mrežo nadeto z mrtvaškimi kostmi in zraven je čul zasmehljiv grohot: „Tú imaš plačilo, ker si mi pomagal loviti.“ Če je pa kdo tam po noči lovil, pripeljal se je škrat v zlatem vozu po vodi in ga odgnal. Vlekli so ga strašno veliki raki, in svetile so mu kače s plamenom, ki jim je švigal iz žrel. Oblečen je bil v črne hlače, zeleno suknjo, na nogah pa je imel zlate črevlje s srebrnimi podplati, na debelej glavi rudečo kapico, v roki pa bič iz kačjih kostij.

Prebival je v prejšnjem času v velikem peklu, ali prišel je povodnji mož in ga tam pregnal. Od tega časa mu je škrat največji nasprotnik in mu vedno z vsakovrstnimi burkami nagaja. Enkrat mu je bil celó povodnje device izpustil, in povodnji mož si jih je jedva zopet ulovil.

V Sotli se od ednajste do ene ure popolnoči copernice v podobi gósek ali pa rac kopljejo. Nekdaj je šla pobožna žena z božjega pota domú črez most. Na sredi mosta čuje, da se nekdo pod mostom pogovarja, ali kako se prestraši, ko spozna na glasu ženo, ktera je stanovala z njo. Zdaj vzleti goska na most, žena pa zavpije: „Fej te bodi, zdaj že vém, zakaj so tvoje svinje zmirom bolj debele kot moje, in kako si ti obogatela. Ti si copernica! Ko bi Bog dal, sv. Jožef in Marija, da bi te . . . Ali ona še ni izgovorila, pa že ni bilo nikogar več, in tudi žene ni bilo drugi dan več domú.

28) V ptujskej okolici pripovedujejo o velikanskej, z zlato krono venčanej morskej kači, ktera je kraljica vseh drugih in ki zmirom v vódi prebiva. O lepih pomladanskih dnevih pušča sicer svojo krono, ki je milijone vredna, na obrežji, pa gorjé človeku, ki bi se predrzno! vzeti jo. Ona samo zabrlizgne, in v trenutku se zberejo druge kače okoli nje ter bežijo za tatom in ga raztrgajo na drobne kosce.

Posebno se pa v teh krajih bojijo povodnjega moža, ki v globokih vodah in studencih prebiva ter o svetlih nočeh po strehah sem ter tja lazi. Predstavljajo si ga navadno kot kosmatinca z rudečo kapico na glavi, in on pazi vedno na to, kako bi zamogel kje kako deklico sebj v

globočino potegnoti. Ni torej varno po noči mimo globokih rek in studencev hoditi. Pripoveduje se tudi o vodi, da ne nosi takšnih bark ali brodov, na katerih se nahaja ženska, ki se je s kakošnim duhovnikom pregrešila. Če takšna oseba na barko pride, jame se takoj utapljati. Iz nevarnosti, ki vsem preti, zamorejo se le rešiti, ako taka ženska kaj dragoceneega od sebe v vodo vrže. Če pa nič kaj takega pri sebi ne nosi, morajo njo samo v vodo vreči, da vsi ne potonejo.

29) Ljudstvo je navajeno onim rečem, ki so k človeškemu življenju neobhodno potrebne in ki mu na razen način koristijo, pripisovati čudotvorne moči. Tako se je tudi o vodi različno mnenje med narodi poridilo. Že pri starih ljudstvih nahajamo mnogo šeg in navad, s kterimi so vodo čistili. Večidel so si jo poosebljevali, in kakor si je stari Grk vsako cvetlico, vsak grmiček v svojej poetiškej domišljiji oživljen mislil, tako so si tudi vrelce, potoke, reke in morja kot bogove in božanska bitja, ali vsaj kot stanovanje božanstev domišljevali.

Tudi pri Slovencih nahajamo nekaj podobnih pripovestij. V lepih, od meseca razsvetljenih nočeh prihajajo Vile k studencem, kjer se oblačijo v lahke, tanke meglice in v čarobno mesečino. Lase, ki jim visé po tilniku do tál, češejo si z zlatimi glavniki in jih krasijo z biseri naboranimi v čistej studenčnici. Potém pa začno rajati in plesati kolo. Le malokdo je bil tako srečen, videti te lepe deklíce. Navadno se strašno maščujejo, ako opazijo, da jih kdo zalezuje. Komur bi se posrečilo, odvzeti jim slečeno obleko, dobil bi oblast črez nje.

Povodnji mož ima stanovanje pod vodo. Ono je zidano iz čistega, steklu podobnega kristala. Odtod hodi večkrat na površino in se prikazuje v rudečih hlačah, zelenej suknji, z rudečo, po nekterih krajih tudi zeleno kapico na glavi. Strah pred njim je občen. Zakaj čestokrat se je dogodilo, da je zmanjkalo tu in tam kake lepe deklíce, ktero je neki vzel povodnjak ali škrat seboj ter jo zanesel na dno vodé.

Kakor o vrelih in rekah vé Slovenec tudi o morji mnogo čudovitega. Kajti naš narod je že od nekdej po morji hrepenel in po njem kupčeval. Videl je tedaj njegovo nemirno gibanje in nevarno življenje ter si vse prikazni s pomočjo svoje žive in bogate domišljije raztolmačil. Mislil si je v morji veliko čudodelnih močij, lepih deklic z na pol človeško, na pol ribjo podobo, posebno pa veliko duhov, ki imajo v njem svoje gradove.

Povest, ki se na morji vrši, je o lepej Vidi. Njo so bili roparji ujeli in daleč odpeljali. Prišla je bila na ono stran morja, v neznano deželo, kjer je kraljevega sinčeka dojila, dokler se jej ni posrečilo zopet uteči. Sploh si misli narod, da je za morjem čudoviten svet. Tudi se nahaja sredi morja zlata gora, in na njej prebiva prelepa kraljičina, do ktere pa nikdo ne more.

Na najvišjej gori nekde je rajsko jezero, v katerem se nahaja zlat ključ, ki odpre vrata do vseh zakladov svetá in ktereга čuva zlata utva. Do jezera vendar nikdo ne more, kakor si je sploh narodovo mnenje pota do takih krajev ali zakladov z vsakovrstnimi zaprekami okovarilo. Med drugimi nahajamo tudi vodo, ki varuje kupe zlata in srebra pred pohlepno človeško roko.

O gori svetega Jošta pripoveduje ljudska govornica, da je votla in polna vode. Nahajajo se v njej velikanski zakladi; zlato in srebro visi štrenam enako ob stenah. Do tega bogastva vendar živa duša ne more, ker bi voda skozi odprtino udrla ter očli kraj zalila in izpremenila v morje. Pred nekaj leti so bili odprli premogove žile ter začeli v goro vrtati in kopati. Ker niso dosegli zaželenega uspeha, opustili so zopet vse. Ljudstvo pa pripoveduje, da je prišel silno star mož in pretil s poldniho, ako bodo še dalje rili v goro in po zakladih stikali.

Tudi o Boči pripoveduje ljudstvo nekaj podobnega. Ta gora je prorok hudega vremena. Če se k hudemu vremenu pripravlja, kupičijo se tu oblaki. Če méni dolgo deževati, ima ta gora megleno kapo, in ako se k snegu kaže, takrat vleče od Boča mrzel veter. Iz njega izvira tudi nekaj potokov. Vse te okoliščine pa so ljudstvo napotile k mnenju, da je gora Boč polna vode. Kjer je pa to, tam si tudi mislijo, da je „zmaj“ ali „lintvar“, strašna žival. Pravijo tedaj, da če lintvar, in naj si je še tako majhen kakor rak, iz vode prileze, gre vse po njem. Začne grmeti, bliskati; veter lomi drevje in dež curkoma lije. To pa ne jenja prej, da ni lintvar ubit. Prišel bode tudi čas, da bode Boč počil in se vse potopilo.

Znamenita prikazen v narodnih pravljicah je tudi ta, da se vodi pripisujejo moči, ki bolnike zdravijo, slepeem pogled dajejo in mrtve k življenju budijo. Narod jo imenuje živo vodo. Po njo je bil že Adam svoje sinove poslal in radi tega je tako dolgo živel. Pripoveduje se tudi, da je ubožen oče imel tri sine. Na smrtnej postelji jih pokliče k sebi in jim pravi: „Otroci! Denarja, blaga in bogastva vam nimam dati, a sporočim vam, kar imam: svoj blagoslov. Če bodete pridni in miroljubni, prinese vam srečo.“ Sinovi so očeta pokopali ter se odpravili v tujino, da bi se z delom preživili. Najstarejši sin pride skozi veliko goščo — v neznano deželo, kjer je sadje lepše rastlo in cvetlice prijetnejše duhtele nego domá. V sredi polja pa je šumljal studenec, iz ktereга je curljalo čisto zlato. Grad, ki je v najlepšem kraji stal, bil je tudi zlat, in v njem je prebivala prekrasna gospodična, ktero je najstarejši sin za ženo vzel in tako srečo našel.

Drugi brat je bil po velikih mukah in trpljenji dospel v popolnoma tuje kraje. Tam ni bilo hiš niti drugih stanovanj, ampak srebrn grad.

Na dvorišči je žuborel vir, iz kterega je teklo srebro; v prekrasnih dvoranah pa je našel kraljičino in s to se je oženil.

Mlajši brat pa ni našel ne zlatega ne srebernega studenca. Dospel je bil daleč v deveto deželo tja, kjer solnce vzhaja in hudo pripeka. Vročina ga je silno mučila, ali on ni našel ne drevesa ne grma, da bi se ohladil. Slednjič začuje med kamenjem šumljanje čiste vode. Te se napije in čuti se popolnoma prerojenega. Da bi ne opešal med potjo, nalije si čutaro ter maha dalje. Kmalu se začno lepši kraji prikazovati, pa ni stanovanj, mest, trgov in vasij. Daleč tam pa je grad devetodeželnega kralja, ki je neki silno bogat, pa ima bolno hčer. Prijazno je popotnika sprejel ter mu pokazal svojega že skoro umirajočega otroka, kterega nobeden zdravnik ne more ozdraviti. Tú se spomni mlajši brat vode v čutari in jo ponudi bolnici. In glej! komaj je vode pokusila, začne se že smehljati in je zdrava vstala. Taka je moč vode življenja, katero je bil mlajši sin vsled očetovega blagoslova našel. Devetodeželni kralj je potém kmalu umrl, sporočivši svojo hčer njenemu rešitelju, in mu dal vse svoje imetje.

O pozoji ali lintvarji pripoveduje ljudska pravljica tudi, da ima glavo pod zvonikom crkve sv. Miklavža pri Ormuži. Zvonik te crkve je namreč črez sredo z močnim železom zvezan, in ljudstvo pravi, da je zató zvezan, da se ne poruši, če pozoj z glavo zmaje. Precej daleč od crkve pa se nahaja potok, ki nikdar ne usahne, in o njem se pripoveduje, da ima tam ovi pozoj ali lintvar svoj zadnji del trupla in on tudi tam vodo spušča.

Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušek*.

XX.

Ko je naša monarhija zasedla Bosno in Hercegovino, pustila je prejšnji turski ustav malo izpremenjen in tedaj tudi imena raznim činovnikom. Deželni namestnik res ni obdržal imena „vali“ ali „vezir“, pač pa se še sedaj imenujejo mutesarifi, kajmakami (okrožni) in mudiri (okrajni glavvarji). Vsak okraj je razdeljen na množino „džematov“ (far), in vsak džemat na „mahale“ (mestne dele), kterim stóji na čelu „mahalabaši“ kakor naši župani. — Kedar človek čuje imena, kakor kajmakam, mudir, predstavlja si v mislih pravega Turčina, ali vara se. Zakaj od prejšnjih turskih činovnikov ostali so samo nekteri Bosnjaki v službi, vsi Osmanlije, in ti so obično činovniki, poslali so se v svojo domovino.

Tak kajmakam ali mudir je bil, kakor se to tudi v bolj izobraženih deželah dogaja, majhen paša. Njegova je obveljala tudi v medžlisu. Tej skupščini je v mudirluku predsedoval mudir, v kajmakamluku kajmakam, kedar je šlo za stvari, ki spadajo v področje občine, ali pa kadija, kedar se je medžlis konstitoval kot sôd prve (v mudirluku) ali pa druge (v kajmakamluku) instance. (V Sarajevu je bil glavni medžlisi-kebir kot svetovni sôd tretje instance in kot deželni zbor.)

Ali kdor misli, da so se v takem medžlisu vodile tako žestoke debate kakor v naših zborih, ali pa da so si govorniki nasprotovali kakor razdraženi petelini, ta se vara. Celi zbor se je vršil nekako „gemüthlich“, kakor veli Nemeec.

Na določeni dan in čas zbirali so se počasi v javnem poslopju pozvani prisedniki. Kakor je Turčin v obče dostojanstven, tako so se še posebno odlikovali starci, izkušeni možje, ki so polagano brez mnogih besed vstopili, navzočne pozdravili in potem sedli.

Predsednik je dal po čibukdžiji turske lule zapaliti, ki so članovi zbora seboj prinesli ali pa od predsednika dobili; kafedžija pa jih je zopet dvoril. Pred vrati čakal je zaptija (žandarm in podvornik) ukazov, ako je trebalo na pr. dovesti kakega zatoženca ali pa pozvati pričo. Predsednik jim je razložil stvar in potem se je debatovalo. Ta debata pa je sestojala v tem, da je predsednik ali pa kak drug uglednik izrekel svojo misel, vsi drugi pa so prikimali. Protokoli se niso pisali, ampak sklep se je ustmeno potrdil, in potem ga je čatib (pisar) napisal, vsi prisôtni pak so pritisnoli svoj muhur. Ko je bil dnevni red izerpljen, vstali so moléé prisedniki ter se po običajnem pozdravu razšli. — Vse razprave so se vršile v turskem jeziku, ker je bil predsednik obično Osmanlija. Mnogi prisedniki tega jezika celó dobro razumeli niso, premda so skoro vsi više izobraženi imeli v Carigradu prilike, se ta jezik naučiti. Ker se je v vsem javnem življenju upotrebljeval turski jezik, ne smemo se čuditi, da je tudi pravi narodni jezik bosenski silno namešan s turskimi besedami.

Isto tako primitivni so tudi turski uradi. V pisarni kterege koli urada razvèn minderluka ni drugega pohištva, kot nizka mizica. Ali ta mizica ne služi kakor nam, da na njej pišemo, temveč na njej so nameščena v malih posodah mastila (tinte) od različne boje ter topa, mehka peresa od trstike (kalemi). Na zidu visé dolgi in ozki kosi gladkega papirja, na koji potem od desne proti levi pišóé svoje čudne črke čečkajo. Na početku in na konci, pa tudi na drugih mestih znajo od pisma različne figure delati, tako na pr. da izgleda naslov kot zvezda, polygon itd. Papir ne leži na mizi, ampak pisar ga drži na kolenu ali pa na dlani ter tako svoje pismo napiše. Potem pomoči papir, namaže muhur s kakim mastilom ter ga pritisne namesto podpisa (murleíše pismo). Ta

običaj potrjenja na javnih in privatnih pismih je pouzročilo neznanje pisanja (kajti tursko, ali bolje rečeno arabsko pismo je vrlo težko), nekoliko pa tudi prirojena lenoba. To neznanje je pri nižjih uradnikih celó navadno; zakaj službe ne dobi oni, ki se znanjem odlikuje, ampak večidel so ugled njegove familije, bogastvo in druge činjenice, le redko znanstvena izobrazba, koje ga vzdignejo na stolico kurulsko. Tudi ćatibi, pisarji nimajo drugega znanja, kot da poznajajo jezik in slovnico ter pismo, kar ni najmanjša stvar. Slog pismenih sestavkov, posebno privatne korespondence je izbrano udvoren, bombastičen, kakor je sploh obnašanje Turčina na pr. proti gostu izredno prijazno.

Pisma so se segibala ali pa zavijala ter devala v veliko vrečo, ki je visela ob steni ter služila kot arhiv. Ako je tedaj činovnik hotel, kak komad v tem arhivu najti, moral je dolgo v vreči spise premetavati, prej nego je našel zaželeno stvar.

Ta način uprave v Bosni pripada povestnici, kajti ta zemlja ne pride več Osmanlijam v roke. Žalibože, da se v privatnem življenji ni skoro nadejati napredka v smislu evropske naobraženosti. Ukočenost verskih nazorov in prirojena konservativnost mohamedancev zakrčavajo pot izobraženosti. Mi sovremeniki ne bodemo doživeli, da bi Turci vzprejeli zapadno kulturo ter se oklenoli modernih idej oddelivši se od ostalega islamitskega sveta. V nadi pako, da bode tesnejša dotika z našo omiko tudi ná-nje blagodejno uplivala, poslovimo se od naših najnovejših državljanov. Selam aleé!!

Prvo slovensko društvo in njega ustanovitelj J. N. Primic.

Za „Kres“ spisal *P. pl. Radics.*

Protí koncu 18. in začetkom 19. stoletja začela se je po vseh slovenskih pokrajinah vzbujati ljubezen do svojega naroda in navdušenje za domači jezik. Vzlasti na Kranjskem, kjer je bila hiša neumrlega našega Maecena, barona Žige Zoisa, sredotočje vsemu národnemu duševnemu gibanju, kazalo se je veliko veselje do slovstvenega delovanja. Z imenom barona Zoisa pa je neločljivo združeno ime našega, še dandanes priljubljenega pesnika Valentina Vodnika, ki je kakor znano osobito kot učitelj v národnem smislu deloval.

Eden najbolj navdušenih in ob énem najbolj nadarjenih učencev Vodnikovih je bil J. N. Primic. Pod vodstvom našega Vodnika, ki je bil pravi „vodnik“ svojim učencem, postal je Primic eden najvažnejših zastopnikov in pospešiteljev národnega mišljenja. Zakaj on je pozneje z

velikim navdušenjem deloval kot učitelj mile mu slovenščine na prvem zavodu za slovenske pokrajine, na graškem v 16. stoletji od nadvojvode Karola ustanovljenem vseučilišči. In tú v starem „Gradci“ nekdanjih Slovencev, — katero mesto so pa jeli v zgodovini v razložek od čisto slovenski ostalega „Slovenjega Gradca“ imenovati „Bavarski Gradec“, — tú je osnoval J. N. Primic, pozneje učitelj slovenskega jezika na staroslavnem Karolo-Frančiškovem vseučilišči, prvo slovensko društvo, také imenovano „Societas Slovenica“, in sicer prej, nego so se ondi začela predavanja o slovenščini.

O tem prvem slovenskem društvu in o predavanjih Primičevih, kakor sploh o njegovem prizadevanji in delovanji v narodnem duhu, hočem v sledéčem na podlagi arhivskih in bibliografskih virov naslikati skupno podobo. Iz nje naj njegovi potomci povzamejo, kako se je navdušeni rodoljub že pred več nego pol stoletjem za blagor našega roda poganjal in pozitivno deloval, ter kakó je na tanko poznaval in razkril zapreke, ki še déloma dandanes zavirajo popolni razvitek našega narodnega življenja.

J. N. Primic, rojen v Zalogu na Kranjskem pred l. 1790., umrl v Ljubljani okoli l. 1818. za duševno boleznijo (vsled nesrečne ljubezni), šolal se je na gimnasiji v glavnem mestu kranjske dežele, kjer mu je bil V. Vodnik najljubši učitelj. L. 1808. podá se Primic na vseučilišče v Gradec in tú se posveti pravoslovnim studijam. Že kot „pravoslovni slušatelj prvega leta“ piše iz Gradca dne 3. septembra l. 1808. prvo slovensko pismo (poskušino v flavenskih listih) svojemu učitelju Val. Vodniku v Ljubljano. (Originali Primičevih pisem se nahajajo v ljubljanskem museji.)

Vojskno leto 1809. je navdušilo našega rodoljubnega Slovenca také, da je nekaj brambovskih pesnij Collinovih preložil v slovenščino. In te „še ne odgojene otročiče svoje kranjske Muse“ — kakor sam pesni imenuje — pošlje Primic dne 19. marca 1809 iz Gradca Vodniku, proséč ga, naj jih on „v prav slovansko obleko obleče“.

Primic pa ni samo zá-se študiral in deloval na polji slovanskega (slovenskega) jezikoslovja in slovenskega slovstva, temveč on si je tudi skrbno prizadeval, da i druge svoje rojake in narodno misléče tovariše za domači jezik navduši.

O tem poroča iz Gradca dne 13. maja 1810 obširno svojemu „prečastitemu gospodu professorju“ (Vodniku). Čujmo doslovno njegove besede, ki se také-le glasé:

. . . „ich habe jetzt einen Sie und mich interessirenden Plan zur Ausführung gebracht, der schon lange innerhalb der Sphäre meiner Wünsche lag. Vernehmen Si mich also. Sie können meine Liebe zu der slavischen Sprache. Ich suchte sie, diese Liebe auch andern einzu-

flössen. Während der 3 Jahre, als (ich) in Grätz bin, und die unter dem windischen Clerus so stark herrschende Indolenz (nasledek josefinstva, opaz. pis.) gegen ihre Muttersprache mit Unwillen sehen musste, wurde sehr oft der Gedanke in mir rege, etwas zur Verbannung dieser unrühmlichen Indolenz und zur Erweckung der Hochschätzung gegen unsere Dialekte beyzutragen. Ich gewann einige von den hiesigen Theologen für die gute Sache; kurz ich suchte Ihnen begreiflich zu machen, dass unsere Sprache unter die vorzüglichsten gehört, dass sie nur wegen unthätiger Sorglosigkeit unserer Vorfahren im Auslande so verschrieen worden, dass sie vornehmlich zur Rettung der Ehre unserer so verläumdeten Mundart berufen sind, kurz ich setzte mein Vorhaben durch, machte, wo ich konnte, slavische Proselyten, und das Resultat welches meine Bemühungen krönet ist, dass ich 15 Theologen zum grammatikalischen Studium unserer Sprache aufgemuntert habe.“

Matica graškega vseučilišča nam iz l. 1810. izkazuje 17 „theologov“ (slušateljev bogoslovja). *) Torej so razvèn dveh vsi bogoslovci na Primičevo stran pristopili. Imena teh bogoslovcev (od l. 1810.) se takó-le glasé: Prvoletniki: Stefan Budin, Josef Koppert, Andreas Kragl, Johann Kragl, Michael Lepka, Johann Lorenzon, Andreas Marussig, Anton Pagon, Franz Pontoni, Franz Putschko, Johann Wuga. — Drugoletnik: Jacob Gracheg. — Tretjeletniki: Leonhard Janesch, Blasius Jutschitsch (Jurčič?), Andreas Lassner. — Četvrtoletnika: Mathias Erschen, Rupert Schmidmayer.

Iz navedenih imen ni težko najti one Slovence, ki so s Štajerskega, Kranjskega in Primorja domá.

S svojimi petnajsterimi bogoslovci se je Primic, kakor v pismu dalje piše, vsak teden po trikrat shajal. Njega so si izbrali za lektorja, in čitala se je Kopitarjeva ravno (1808) izišla „Slovnica“, a tudi v prevajanji in v sestavkih so se vadili.

Primic je bil o teh početkih jako navdušen, in on je že sanjal o ustanovljenji akademije des inscriptions Slavonnes!

Mesec pozneje že poroča svojemu učitelju Vodniku, da je ta zveza postala bolj tesna in odločna ter se že takó rekóč v popolno društvo pretvorila. Petnajstere svoje bogoslovce imenuje v pismu od 28. jun. 1810 ude društva: Societas Slovenica, in s svojimi „društveniki“ že prestavlja Primic „evangelje za nedelje in praznike“.

In glej, ta zveza, to slovensko društvo obrača tudi ná-se pozornost zvananjega sveta, in sredi v nemškem Gradci vzbuja ono dobrotno zanimanje!!!

*) Po prijaznem poročilu c. kr. vseučiliškega officiala gosp. Linharta, kteremu tú zató posebno hvale izrekam.

Primic piše namreč Vodniku takó-le:

„Unsere kleinen Bemühungen sind einigen hiesigen Superioribus zu Ohren gekommen, und sie haben selbe nicht nur gutgeheissen, sondern sogar auch den Wunsch geäussert, dass eine slovenische Lehrkanzel errichtet werden möchte. Sollte diess wirklich geschehen, so wollen wir dann an der Cultur unserer Literatur mit vereinten Kräften arbeiten.“ — Vodnik se le naj pašči, da pride v kratkem njegov že težko pričakovani slovar na svetlo. On hoče svojim društvenikom prigovarjati, naj v počitnicah po svojih krajih kolikor mogoče slovenskih besed nabirajo, in te zbirke misli potém on njemu (Vodniku) za slovar poslati.

Uspehi, ki jih je Primic imel v Gradci, napotili so ga celó, da je jel svojega nekdanjega učitelja Vodnika nagovarjati k enakemu podjetju v Ljubljani, kakor ga je sam storil v Gradci, ustanovivši društvo: Societas Slovenica. Dne 4. jul. 1810 mu piše celó navdušeno iz Gradca: „Naj fkúsijo eno Slovenfko Akademijo napraviti: vis unita major.“ Vzlasti pa se naj Vodnik spoprijazni s Kopitarjem. „Bodita pametna,“ piše mu Primic o tej zadevi. „Concordia res parvae etc.“

Jeseni l. 1810. ostavil je Primic svoje pravoslovne studije in že prihodnjo jesen (1811) je bil za skriptorja na c. kr. lycealne knjižnici v Gradci. A zdaj se bavi z misljo, da bi izdal lepe slovenske národne pesni štajerske (Gradec, 29. sept. 1811), ter „kuje železo“, da bi „slovenstvo (die Slovenität) malo više povzdignol“.

Spomladi prihodnjega leta 1812. pa se je že ideja o slovenskih vseučilišnih predavanjih uresničila. Primic poroča Vodniku dne 5. marca 1812 z velikim veseljem: „Der slovenische Katheder in unserer Stadt ist aufgestellt, ich werde ihn besteigen.“ Dne 26. marca 1812 podpiše se že kot „Professor der Slovenischen Sprache“. In ob novem početku svojih predavanj na jesen istega leta poroča Vodniku od dne 15. nov. 1812, da je število njegovih slušateljev iz raznih razredov že „precej veliko“. Glej tudi Kres I. 297. in 341 sl.

V naslednjem, tudi Vodniku pisanem listu (dne 22. dec. Original pisma je v c. kr. stud. knjiž. v Lj.) pa loči Primic svoje učence v „privatne“ in „javne“, imenujôc med drugimi tudi grofa Antona Attemsa iz Brežic svojega učenca v slovenščini.

Obilno udeležbo pri predavanjih Primičevih, ki so bila, kakor smo videli, le neposredni nasledek prvega slovenskega društva — „Societatis Slovenicae“, pa si moramo večjidel le tolmačiti po navdušenem pozivu, kterega je bil objavil Primic v časopisu: „Der Aufmerksame“ 25. apr. 1812.

Iz tega poziva povzamemo, da se začenjajo njegova predavanja v poletnem tečaju 1812 dne 30. aprila, in sicer trikrat na teden, v torek in soboto zjutraj od 7—8. ure, v četrtek pa od 9—10 predpoldnem.

A sedaj misli Primic zopet na svojo kranjsko domovino ter želi iskreno, da bi se tudi v Ljubljani stalna stolica slovanskega jezika ustanovila, in sicer v bogoslovji, kajti bogosloveci so, kakor piše Vodniku dne 28. jun. 1813, „die eigentlichen Lehrer des Volkes“. „Die Krainer dürfen sich — nadaljuje v pismu — nicht wundern, wie sie in einem demnächst herauszugebenden Hilfsbuche für die slovenischen Volks- und Schullehrer einige der Beherzigung allerdings werthe Worte lesen werden.“

In Primic je bil mož-beseda.

V njegovej l. 1814. (v Nemfchim Gradzu — pri Joséfi Milerzi) izdanej knjigi: „Novi Nemfchko-Slovenfki Bukvar al A. B. C.“ beremo na str. 96. v opazki sledeče stavke:

„Dass aber gewöhnlich so verdorben Slovenisch gesprochen wird, ist nicht sowohl die eigentliche Armuth unserer Sprache Schuld, als vielmehr die Bequemlichkeit und Trägheit der Redenden, dem echt Slovenischen Ausdrücke nachzudenken; theils die schönöde Sucht der meisten derselben, die sich etwas gebildeter dünken, sich durch Ausschmückung ihrer Rede mit fremdem Flittergold vor dem gemeinen Pöbel (denn nur dieser soll nach dem Begriffe solcher Leute seine Muttersprache rein sprechen) auszuzeichnen. Ferner die unrühmliche Vernachlässigung der reinen Sprechart von Seite der mussereichsten und gebildetsten Classe unter den Slovenen, deren Hauptsorge es doch eigentlich sein sollte, die Cultur und das Studium der Muttersprache als des ersten und nothwendigsten Vehikels aller Volksbildung sich vorzüglich angelegen sein zu lassen. Und endlich, da die Slovenen in Südoesterreich schon über 12 Jahrhunderte unter deutscher Oberherrschaft sich befinden, mitten unter Deutschen leben, mit Deutschen den meisten Verkehr haben, von Deutschen in deutschen Schulen erzogen und gebildet werden und da bisher keine slovenischen Schulanstalten bestanden, sollte es demnach ein Wunder sein, dass sich manches deutsche Wort in ihre Haussprache oft auch ganz ohne Noth eingeschlichen hat? Ein Wunder würde es sein, wenn das Gegentheile geschehen wäre!“

Stanko Vraz, pesnik in pisatelj slovenski.

Spisal *Andrej Fekonja*.

„Postal za mater je pisavnik“.

St. Vr.

VII.

Poleg gore omenjenih lyrskih pesnij in imenovanih prevodov obde-
loval je Vraz samostalno tudi epsko polje v poesiji. Zložil je nekaj
ballad, a posebej je snoval daljšo epsko pesen, ktera bi bila po
obsegu prilično tolika, kolik je Prešérnov „Krst pri Savici“. * O
tem govori Vraz sam v pismu na Prešérna, s katerim se je očitno
hotel v pesništvu skušati, dne 2. apr. 1837 takó-le: „Meine Kräfte, die
mir ausser den leider zu nothwendigen Studien der Obligatwissenschaften
erübrigen, widme ich, wie Du weisst, auch der Slovenia. Ich wage mich
gegenwärtig auch schon in das Gebiet der Objectivität, wogegen die
Subjectivität mächtig ankämpft. Die Frucht dieses mir sehr schwer
scheinenden Schrittes sind einige Balladen, die Dir, so es Gott und das
gute Glück will, wohl zur Kenntniss kommen werden. Ausserdem ent-
warf ich einen Plan zu einem grösseren epischen Gedichte, welches an
Umfang Deinem „Kerst“ gleich kommen könnte, nur bin ich noch über
das Metrum im Streite. Anfangs bestimmte ich das Terzinenmass dazu,
jedoch scheint mir dasselbe bei manchen freien Stellen Zwang anlegen
zu wollen, daher werde ich mich vermuthlich verschiedener Versmasse
bedienen müssen. — In wie weit mir die objective Darstellung zusagt,
wirst Du aus dem beiliegenden Stücke „Dervar“ am leichtesten selbst
beurtheilen können. Die auf dem beiliegenden Halbquartblatte enthaltenen
4 Stücke bestimmte ich für die „Zhbelica“, gesetzt, dass sie Herr Kasteliz
nicht des Serbismus oder gar des Russismus beschuldigt; soll das der
Fall sein, so überlasse ich sie gänzlich Deiner Willkühr: Du kannst sie
krainisiren oder ad acta legen etc.“

Med temi tú po Vrazu omenjenimi slovenskimi balladami
so brez dvojbe nekte od onih pozneje „poilirjenih“, katerim je predmet
vzet iz slovenstva, ter se nahajajo v Dêlih II. a. v zbirki „Glasi iz
dubrave Žerovinske“, kakor „Nenadani“, kjer opeva pesnik dogodek
z Murskega polja posvečujóč pesen „tetični Rezi K(rižaničevj) Muro-
poljanki“; dalje „Grlice“, zložene po lepej slovenskej pripovedi, ktero
je Vraz, kakor sam pravi, že pred svojim 13. letom čul pripovedovati od
svoje tete Marine, a l. 1836. bivajóč na praznikih pri svojej sestri Anki
omož. Mohoričevj, čul jo je zopet od nečakinje (sestrine hčeri), sedem-

*) O „Krstu“ veli Vraz, da je „gospódskega roda — original — samega jederčja
poln“. D. V. 154.

letne deklice, ktera jo je pripovedovala svojemu še v zibeli sôčemu tri-letnemu bratcu. „Tu sam ju odmah i složio u rižme (barem za onda kako tako) za preněti toli lěpu i nežnu stvar takodjer u višji krug literature naše“ (l. c. 109), a jo je tudi posvetil „netjakinji Milici M(ohorićevej)“. A „Bura“ je uprav prevedena izvorno slovenska omenjena ballada „Dervar“; morebiti tudi „Osveta“, ktera opeva zvestobo in hrabrost neke Slovenke v Dolnjem gradu (pri Ljutomeru?). Isto tako bila je menda tudi ktera od onih v dodatku zbirki: „Gusle i tambura“ kot „Istina i šala“ od „Jakoba Rešetara s Cerovca“, spevanih po národnih slovenskih pripovestih, izvorno v slovenščini zložena, in to: „Mlinari i mlateci“, „Traži a dat će ti“, „Kralj Matjaš“ ter „Grlica“, opevajóč šaljivo-nesrečen dogodek pri Svetinjah. — Vse te epske, kakor tudi one gore omenjane lysrke pesni Vrazove poznajo se že po jeziku, da so bile rojene „proste Slovenke“, ktere je pa njihov otec pozneje preobrazil v „gospodske Ilirkinje“, zagovarjajóč vendar njihove plemenske posebnosti v govoru s tem, da „svaka pokrajina i u jeziku kao i u ostolem životu ima razlikih krasnih svojih vlastitostih, kojimi treba da se ponosi a kamoli da se njimi nestidi (ne sramuje).“ (G. i. t. 125.)

A kaka bi utegnola biti ona Vrazova večja épska pesen, prilika „Krstu“ Prešérnovemu? Ali kaj bi jej neki bilo za predmet?.... Daljša epska pesen Vrazova, dakako ilirska ali hrvatska, je v njegovih Dělích III. „Razlike pjesme“ naslovljena pesen: „Babji klanjac, istinita poviest u šest razdielah (god. 1839)“. A ta je zložena v prostih kiticah od štírih vrstic na štíri troheje z žensko rimo (glavno) a b a b (v posveti abba). Druga povečja, a nedogotovljena z naslovom: „Bjelotinci (ulomak)“ isto tam D. III., in kakor se zdi, na obširno zasnovana, a spevana je pak v takozvanih desetereih, merilu srb.-hrv. národnih pesnij junaških, ali v petstopnih trohejih, razdeljena na nejednako dolge kitice in z različnimi rimami: a b b a b c a c, d e e d f f g h h i i g, k l k m m l n n m o o itd. — V prvej se pesniški pripoveduje, kako so junaške Slovenke potolkle divje Magyare v nekej soteski med crkvijo sv. Miklavža in podružnico žal. Matere božje v Jeruzalemu (v Ljutomerskih goricah), ktera soteska je po tem dogodku dobila ime „Babji klanjac“. Iz druge (že l. 1844. naznanjene) izvedamo samo, kako je gospa Živa, posestnica sela in gradú Belotinskega (na Prekmurskem), ktera je bila devet sinov zapored izgubila ter še le érez dolgo rodila desetega, srčno zelenega Radka, „praunuka roda slavnih Privin“, po nasvetu stare žene bila šla v log k studencu svoje tuge tožit „ljekekaricam plavokosam vilam“...*)

*) V predgovoru h „Guslam i tamburi“ (Zagreb 15. dec. 1844) omenja Vraz razvèn teh dveh imenovanih pesnij še povečji komad: „Děvu sanjaricu“ in odlemek od povečje in še nedogotovljene pesni: „Bratja“, kterih pak v njegovih „Dělích“ ni!!

VIII.

Rečeno je bilo, da je Vraz, delujóč o napredku slovenskega slovstva, sčasom bil uvidel posebno potrebo zabavnih in podučnih spisov za bolj izobraženi del svojega naroda, za tako imenovani „srednji stan“, kakor je to sam razložil v gore navedenem pismu do Muršeca na Ptuji. In v resnici se je tudi ravno on takega posla kmalu sam lotil. Že iz preje priobčenega pisma njegovega do Kastelca (sicer še samo koncepta) razvida se, da je Vraz rés nekaj takega namerjaval ter hotel na polji slovenske književnosti kaj večjega podvzeti. Saj je uprav zató tudi s tovariši prevajal pesni, ktere bi s izvirnimi, Prešérnovimi in dr. v zvezkih izdajal. A povse določno izpovéda Vraz svoj namen Prešérnu v omenjenem pismu dne 2. apr. 1837 rekóč na začetku: „Ich beschäftige mich gegenwärtig unter Beihilfe des Herrn Baccalaureus Mikloschizh mit der Zusammentragung der Materialien für einen Rivalen der „Zhbeliza“, der mit ihr um die Gunst der Blüthen buhlt.“

Torej s „Kranjsko Čbelico“ hotel je Vraz tekmovati, ali bolje rečeno: ker ni ona tedaj več rojila (izhajala je 1830, 31, 32, 33 ter še le zopet zadnjič 1848), hotel jej je stvariti namestnika. Namesto „Čbelice“ namislil je Vraz — „Metuljčka“!

V ta namen pridružita se Vrazu še Miklošič in Trstenjak, da skupno osnujejo list, kateri bi v zvezkih zahajal med Slovence, prinašajóč pesniške izdelke in prozaične élanke. Ali zopet ne v ožjem narečji kranjskem in ne v starem pravopisu Bohoričevem, nego v novem ého-ilirskem ali Gajevem, — vsaj tako hoče Vraz z odobravanjem Kvasovim, podprt z veljavo Šafařikovo, akoprav Miklošič stari pravopis krepko brani. (Gledé jezika treba je tu opaziti, da je namesto „kranjščine“, ktero je gojil Prešéren in dr. v Ljubljani, hotel Vraz uvesti „štajersko“ narečje, panonsko-slovensko, z razlogom, ker je govor štajerskega Slovenca osobito med Muro in Dravo bližji govoru sosednega Hrvata, nego li jeziku kranjskega Slovenca; saj bi se vsi Slovenci v književnem jeziku lažje s Hrvati zjediniili po „panonščini“, nego li po „korotanščini“, — in to zjedinjenje: „jednoplemenost gornje i dolnje bratje“, bilo je glavni namen vsemu Vrazovemu delovanju.) — Tovariši zložijo denar za prvo številko, Dominkuša postavijo za svojega blagajnika, Vraz piše za denarno pripomoč prijateljem Muršecu, dr. Kočevarju, Matjašiču, a piše tudi pobratimu Prešérnu, proséč njegovih obljubljenih pesniških prineskov za ta list, „damit sich die ‚Zhbeliza‘ ihres Concurrenten nicht zu schämen braucht.“

No da čujemo, kako Vraz o tej osnovi sam pripovéda Muršecu v pismu na dan sy. Jurja 1837. To so njegove besede: „Jaz sem htel

na drugi odgovor čakati, pa se je pali nekaj pri nas sklénolo, kaj Vam naznaniti morem. — Včera smo se nas je trojica Slovincov po šetalíši sprehajalo: mi smo si nekaj govorili od Slavenov, si nekaj spominjalo od veselega knižnega stališa Rusov ino Poljakov, ino si v duhi na marljivost Čehov ino Hrvatov, kateri zdaj polje narodnega znanja tak nevtrudno obdelavaju, ter naši oči obrnole na nas Slovence — o kakšna žalost nas je obišla! eden si sdehne: Kde si Ti nam zaostala jedina kči našega vročega zavupanja? — Po tem vse vtihne kak v cirkvi kder ga ljudi ni — samo naši stopaji so po tlah hrumili kak šterkanje turne vure po tihi noči. — Ter si Miklošič zgolci kak pa mi nebi mogli, da nam Čbelica zaostaje, v naše zrake kaj drugega poslati, kaj bi želeče oči naših Slovincov za sobo vodil. Ino vsi skriknemo: Metuljička! zlatoperotnatega ljubčeka róž! — Dobro! Metulja! Stvorili še ga bi. Ti mu daš, mi Miklošič reče, gobec; g. Terstenjak noge; jaz drugo truplo; Dr. Prešern nam more peroti poslati;*) — samo jedno: zdaj je metulj gotov, ali kde pa je sonce, na katerem bi baklo našgalo, katero bi mu dušo — življenje pernesli: mertve peroti ne letijo — kde so penezi za tiskanje, zakaj tega niti Ferštel niti kdo drugi v zalogo ne vzeme. Brez penez se v naših časov nič ne dà opraviti — to je sonce; penezi su zdajni Bog. Jeden reče: Jaz dam pet ranjski; drugi: jaz deset; tretji: Jaz tudi deset; ter pali prvi: Jaz se nedam v sramoto: Jaz tudi deset! — Dobro zdaj trideset ranjskih mamó; koliko pa veljà tiskanje? Šestdeset. — Dobro! kdo še bi drugi znal pristopiti. Najpervle pogodimo Vas, ter Dr. Kočevara, ino Matjašiča, kateri bi tudi tolko morti priložili. Če Vi trije dovoljite, bomo si g. štajarkontroloura Dominkoša za kassiera (penezničara) postavili, zakaj mi nismo za taj posel, da smo študenti, ino g. Dominkoš je dober Slovenec, ino bo to rad na se vzel. Kaj za knige dobimo bomo si med sobo razdelili. Zna g. Ferštel za prestavljene reči od arha 5 fl. platiti, ino še poleg nekšnega dobička spraviti, mislim kaj tudi mi ne bomo naših talentov v Dravo ili Muro hitili. Pište mi na skorem al k temu privoljite, ino sbirajte tudi prenumerante, mi mamó za prvi zvezek že na zvoljo perneskov pisevnih, ali če nam kakšno pesmico znate preskerbeti, bo nam za ljubo. Samo zdaj še je edno pitanje: V kakšnem alfabeti (pravopisi)? Po bohorčici ali po čehoilirčici? Mi vsi smo za zadnjo, tudi g. professor Kvas jo močno ljubi; samo g. bacalaver Miklošič se močnima rokama bohorčice derži. Jega s čehoilirčico pobratiti je šmetna reč, zakaj on je mož — tenacissimus propositi. Jaz mislim da bo naj bolje če se mi vsi za boljši novi pravopis odločimo;

*) Kakor mi je g. D. T. pripovedal, govoril je Miklošič šaljivo tako rogajóč se Vrazovim zgovornim ustom („gobec“!), Prešernovemu visokemu pesniškemu duhu itd. — telesnim posebnostim dotičnih oseb...

če bo vidil, kaj bomo vsi za njega, se ne bó vendar več šošoril, zakaj on je jako čeden ne terdoglav, bo se dal dopovedati, če bomo mu kazali, kaj g. Šafarik nas opominja kaj bi ga poprijeli; kaj si Ruski dvorni svetvavec vučeni g. Köppen nadeje, kaj bodo ga tudi po časi Rusi obinoli. — Danec Rask pravi, kaj je to naj čedneši pravopis ne samo zmed pravopisov Slavenskih, temoč zmed pravopisov celega sveta. Pište mi te zatoraj poleg če privoljite; kaj samo s tim pogodkom privoljite, če bodo se za te peneze knige v novem pravopisi na svetlo davale.“

Tako so bili tedaj mladi slovenski pisatelji osnovali slovenski leposloven list. — Ali — „Metuljček“, zlatoperrotnati ljubček rož, ni izletel! — Zakaj ne? . . .

„Oj, joje, joje in prejoj!

Oh ni, Slovenska! čas še Tvoj.“ —

IX.

Leta 1837. prenehalo je slovensko pesnikovanje Vrazovo po vse. A že od leta 1835. gre njegovo slovensko pisateljevanje vzpored z njegovim zanimanjem za „ilirstvo“, prav še le l. 1836. po dr. Lj. Gaji vzbujeno. Od svojega prvega dohoda v Hrvatsko jeseni l. 1835. pristopa Stanko vse odločneje k „ilirskej“ ideji in k „ilirskemu“ književnemu jeziku, dokler se jima ni napósled l. 1838. stalno v Zagreb preselivši se za vselej pridružil. In takó ostavi Vraz po besedah pokojnega dr. J. R. Razlaga „na videz bratju svoju slovensku, pa prigrli bratsku slogu, jer ga duh mogućni ponese u budućnosti jasnosvitli obzor i da nam put pripravi, po kojem imamo k svetoj svrhi koračiti“. (Zora, jugoslavjan. zab. 1852. 160).

* * *

Tako je torej pozneje proslavljeni pesnik „ilirski“ Stanko Vraz nekdam l. 1833—1837. v Gradci kot „študent“ modroljubja in pravoslovja peval in pisal slovenski! — No ali je pa tudi njegovih slovenskih poesij kaj prišlo na svetlo? V „Slov. Gospodarji“ 1881 št. 39. čita se v dopisu iz Veržeja, da je Stanko Vraz pok. domoljubu Antonu Stranjšaku (umr. kot župnik Veržejski 18. sept. 1881) „na priznanje njegovega narodnega sočutja za novo sveto mešo zložil slovensko pesnico, katero mu je natisnjeno sam izročil.“ To je bilo l. 1838. Pesen to, ki je sonet, lahko zdaj bereš s tremi drugimi, slovenski pisanimi soneti od St. Vraza v letošnjega „Kresa“ prvem snopiči str. 43 sl. — V „Novicah“ l. 1854. št. 23. priobčil je D. Trstenjak Vrazovo romanco „Slovenski pisavnik“, katero mu je ob svojej ločitvi iz Gradea v

Zagreb dal v spomin (vid. tudi v „Zori“ 1876. 21). Ali je še kje kaj več tiskanega?! . .

Pred kakimi 7—8 leti našel sem v bogoslovskeji knjižnici v Mariboru zvežčič od nekoliko listov v 12ini, natiskan s pesnijo 64 štirivrstnih kitic v štiristopnih trohejih rimovanih „ženski“ a b a b, z dolgim naslovom takó-le glasečim: „Hvala Nj. c. visosti nadvajvodi Jo an u vitezu zlatega runa; velikemu križniku vojn. Mar. Terezianjskega reda; vitezu c. austr. Leopoldskega ino kr. Würtemberskega reda vojničkih zasluženj, te vitezu Saskega reda Rauten-krone; feldmaršalu, generaldirektoru ženiskih ino fortifikacijskih korov, inženirske ino novoméstne vojnič. škole; lastniku Dragonskega regimenta č. 1. itd. itd. itd. zapeta na den XX. januaria kakti na spomin rojstva ino posvečena na den XXIV. junia kakti na spomin godovna nj. c. visosti z ponizne podanosti od Murških ino Dravskih Slovincov. V Zagrebi, Iz k. p. ilir. nar. tiskarne dra. Ljudevita Gaja. 1839.“ — Knjižica me je jako zanimala ter sem si vso pesen prepisal. Zakaj? — Na znotranjej strani prednjega ovitnega lista bilo je delce s kratkimi besedami (žal, da si nisem tudi teh zabeležil!) poklonjeno Ant. Slomšeku, ted. nadžupniku v Vozenicah — pisano z roko Stanka Vraza; rokopis je namreč čisto podoben Vrazovemu svojeročnemu podpisu, prenesenemu pod njegovo sliko v Bleiweisovem „Koledarčku slovenskem“ za l. 1855. A kdo je ovo pesen zložil? Pač ni treba dolgo ugibati, primerjati, dokazovati. Nikdo drug, kakor Stanko Vraz sam. Tako sodim jaz. Ali se motim? . . .

Začenja se ta „Hvala Jo an u“ takó-le:

Den se zori, ki prinesel
Tebe v svétlih nam povojih,
Ki že davno z bratci-vesel -
Kaže zvézde hval nam Tvojih.

Zdrami tudi se Slovenka,
Se obleče v béle hale,
V tenke citre si zabrenka,
Da bi sestre njo slišale.

Nemška muza bérž se zbudi,
Z pohlebnostjo da se bliža
K Tvoji slavi, k tvojem trudi,
Kih se blésk po svéti križa.

Neje ona Prilizavka —
Pisana kči Laži, Praha:
Ko gérlica, ne ko kavka,
Tebe péti če brez straha.

K nebu gledajóč z doline,
Mahne se na brég pévkinja,
Ki Tvá slava ga obsine,
Ne tak blažena začinja:

Za tem se slavijo bojna dela vojvodina, njegove zasluge za poljedelstvo in za znanost, ter se hvali za dobrote, ktere je on tudi Slovincem izkazal!

Zna li še kdo za kaj več? —

Dà, Stanko Vraz je imel še drugih slovenskih pesnij. A kakošnih in kaj je z njimi? — Šalostno! Dobrovoljni Slovenec, čitaj to-le Vrazovo pismo, katero je on Dragotinu Rakovecu, tedaj poduredniku Gajevih Novin v Zagrebu, pisal dne 10. okt. 1837 iz Središća, kamor se je s potovanja po Hrvatskej in Kranjskej bil vrnoł. Glasi se („Vienac“ 1880, 36) takó-le: „Dragi pobratime! Došav kući, sgrješih baš danas, da mi u onom zavitku, što mi ga je tvoj expeditor zavezao, nema jednoga zamotka, u kom bijahu moje pjesme u gornjoilirskom (hoće reći: slovenskem) podnarječju pisane. Ovaj nestatak meni mnogo nepokoja uzroči. Ondje bo bi nekoliko sonetâ à maniere de Mickiewicz, kojim bez moje štete nije dopušteno polaziti u sviet. Moguće je, da sam zamotak kod tebe ostavio, a takodjer, da sam ga putem izgubio. Zavitak, nezapečatan, ležaše tri dana u varaždinskoj gostionici k jagujetu. Grozna misao me probija, da ga nije koj znatiželjan putnik, ondje noćeći, ukrao. Izbavi me, dragi Drago, ovih plašnih slutnja; pogledaj sve kute tvojih soba, sve škrinje tvojih stola i. t. d. i piši mi odmah posljedak tvoga pretraživanja — jerbo od onoga zamotka zavisi pokoj mojih dana. Pozdravlja vas, mila bratjo, Vaš Stanko.“

Tako! Ni li to žalostno? Naš Stanko je pred blizu polstoletjem speval slovenske sonete na način velikega poljskega pesnika. A vse to se je izgubilo, njemu na žalost, a nam na škodo! Da je namreč Vraz one slovenske pesni, a poleg še tudi druge svoje spise slovenske od pet let zbrane rés tedaj izgubil, to povéda on sam v pismu na Prešérna 19. nov. 1837 rekóć: „Ich habe auf Deinen Beitritt zu meinen Ansichten gerechnet und darauf bauend noch das Vegetiren der slovenischen Literatur für möglich gehalten. Da aber das nicht erfolgt ist, so habe ich mich seit verflossenem Frühjahr vom undankbaren Felde, das ich 5 Jahre mit aller Liebe bebaute, zurückgezogen, und mich den begeisterten jungen Illyriern angeschlossen, und denke nicht wieder zurückzutreten. Mit Slovenien hab' ich es abgethan, zumal da ich auf meiner letzten Reise alle meine Schriften, die ich von dem Jahre 1832—36 in slov. Sprache besass, verlor.“

Ta bridka izguba je torej tudi — razvèn drugih tehtnejših in pravih razlogov dakako — pouzročila, da je Vraz za svoje književne svrhe „prsto slovenščino“ popustil ter sprejel „sladko ilirščino“. In to izgubo, t. j. izgubo Stankovih slovenskih spisov, moramo zarés obžalovati, ne pak izgube Vraza samega kot Ilira. Zakaj z njegovim odstopom od pismene slovenščine nismo nič izgubili, pač pa smo mnogo pridobili z njegovim pristopom h književnej ilirščini. A zató kličem končujóć z dr. J. Bleiweisom (brzozjav na dan 8. sept. 1880. Slov. Nar. 212): „Slava manom našega Vraza, ki ni bil vskok slovenski, nego voditelj nam, da se Slovenec in Hrvat zjedinita v pismu!“

Slovanski ostanki v dolini Anniviers.

Spisal *Davorin Trstenjak.*

(Konec.)

Že spisovatelj švicarske zgodovine Johannes von Müller (Schweiz. Gesch. I. 417—418) se je čudil slovanskim imenom v vališkem kantonu, kakor so Gradetz, Crimenza, Grona itd.; dalje imenu: Winden, katero se v starih listinah in kronikah nahaja. A on in drugi so rekli, da poznamenuje izraz: „homines, qui vocantur Winde“, v obče: „Pflanzer neuer Marken“. Veliki Šafarik pa je še iz Diplomat. Henrici, a. 1229. in iz Chronic. de Berno, a. 1235. več čisto slovanskih krajnih imen odkril, kakoršna so: Chunitz (Kunice), Bumplitz, Czernec (Črniec), Visoye itd. In iz njih je z vso pravico sklepal, da so tam nekdanj stanovali Slovani, ktere Švicarji „Hunen“ imenujejo. Geograf Malten pa je trdno mislil, da so ti prebivalci doline Anniviers, ki je odstranjena šest ur od mesta Sitten, pravi pravcati nasledniki divjih Hunov (Malten, Bibl. I. 28—50)! Za Slovane je prebivalce doline Anniviers tudi spoznal bistroumni ethnograf in jezikoslovec Lorenz Diefenbach (Origines Europ. pag. 245).

Anniviersčanje sami pa verujejo, kakor njih popisovatelj v „Revue de Suisse“ trdi, da od nekd drugod izhajajo, da niso Francozi, katerih jeziku se anniviersski patois najbolj bliža; a sami ne vedó nič povedati, od kod so prišli. Jaz mislim, da poznamenovanje „Hunen“, kakor jih nemški Švicarji imenujejo, pomenja velikane, kajti staronemška beseda hūne, hūne, označuje orjaka, in ime orjakov so stari narodi radi pridevali starejšim prebivalcem. Nemci so torej ta narodič že tukaj našli, ko so se bili na Švicarskem naselili. Jaz bi trdil z Mannertom, da so ti slovanski ostanki potomci onih Slovenov, kateri so v pradobi stanovali ob Adriji, in ktere so bili Kelti, prišedši iz Gallije v gorenjo Italijo, proti zapadu v helvetske in raethske planine potisnoli. Malten je razvèn nekterih krajnih imen tudi še nekaj besed zapisal, ki so čisto slovanske. Presodimo najpoprej topična imena:

Gradetz = Gradec, ne potrebuje razlage.

Czernec = Črniec, rabi se v slovenščini za poznamenovanje močvirnatoga kraja.

Crimenza je brez dvombe isto, kar slovenska Kremenica, torej selo v kremenatem svetu stoječe.

Grona, opominja na ime reke Gron (Hron) na Slovaškem, od gronit se, stürzen.

Visoye — Visoje, kraj na višini. Malten piše: „Der Ort Visoye liegt erhöht auf einer Kalkmasse.“ V Visoji je sedež župnikov, tam stoji lepa pobeljena cerkev in na Visoji stanujejo najbogatejši kmetje.

Sarajetz, menda Zarajec, kraj za rajem t. j. plesiščem.

Banie, od banja, muža, zató Banja loka.

Nekemu goratemu kraju se pravi: Vergoppa, to ni druga nego Verh kope.

Druga topična imena so tako skazena, da se težko razlagajo.

Malten je tudi nekoliko besed zapisal, ktere je za neromanske spoznal, a one tudi niso nemške. So pa té-le:

Tschiehva, koza, kar se ujema z ruskim: cyba, koza. Romanski jeziki izpreminjajo glasnik *b* v *v*; primeri: bevère iz bibere.

Potopiseec v „Revue de Suisse“ pripoveduje, da Anniviersčanje imenujejo svoje „Sennhütten“, planinske hleve za govejo živino in ovce: chalet (izgovori: šalé). Pri starih Čehih in Srbih pa se taki hlevi velijo: šalaši, salaši, v ruskih narečjih: šala, casa pastoralis.

Šala, šalaš, salaš nahajamo tudi v staroslov., samo z drugima suffixoma, in sicer starosl. $\chi\lambda\alpha-\delta\epsilon\phi\alpha$ ograja. Tudi češčina in poljščina poznate to besedo v obliki: chal-upa, casa, tugurium; zaradi suffixa primeri poljsko: skor-upa, testa, putamen. V besedah hal-aga, chal-upa izobrazil se je glasnik *h* (χ) iz glasnika *s, š*. Zamemba glasn. *s, š* in *h* je v slovanščini navadna, na pr. česki slopati, sorbere, gorenjeluč. šlapac, avide deglutire, poljsk. chlap-ac, lambendo bibere, srbsk. hlaptati, sorbere canum more; hrv. šupeljak, bedak, po pravem: votel, (hohl), štajersk.-slov. hupeljak, idem; slov. slap in hlap, vapor, česk. šlapati, incedere, hrv. hlapati, largis calceis strepere, lento gradu incedere itd. Že ruski jezikoslovec Mikucky je besede: šala, šalaš, salaš imel za prave slovanske in je primerjal s sanskr. çâlâ, domus. Matzenauer pa trdi, da se česko-poljsk. chal-upa ujema s staronemšk. sal, aedes, domicilium. Staronord. sel; Senne, anglosaks. seli, Schener, starovisn. seli, sali, idem. Fick stavlja te besede k lat. solum in solium, a verjetnejše je priravnavanje k sanskr. çâlâ, domus, goth. saljan, devertere, manere. Vsekako ni torej slov. šala — šalaš — salaš magyarskega početka, nego indoevropskega.

Šalaš, salaš torej ni tujka, in chalet Anniviersčanov se ujema s slovansk. šala, šalaš, hal-aga, chal-upa.

Čisto drug pomén pa ima slovenska: hal-uga, po Gutschmannu: morska trava, Seegrass, hrv. haluga, herba quaedam, srb. haluga, herba inutilis. Ta ima podstavo hal, srbski: hala, Koth, Schmutz. hrv. hal-av, blaten, mužnat, halaviti, maculare, inquinare, starsrb. ohalovati, polluere. Tudi hala se je izobrazilo iz sala, in mi naha-

jamo v staro- in novoslov. salo, Schmiere, Fett, pri goriških Slovencih: selen iz salen, žaltav, rancidus, putidus, fracidus; dalje v imenih rek, ki imajo motno, rujavo, blatno, nesnažno vodo, tako Sala na Kranjskem, Sala na Ogerskem, Salica na Štajerskem: V venetoital. je salavo, sordidus, gotovo iz jezika starodavnih Venetčanov, in celó v srednjenemšč. salwen, furvum, sordidum fieri, transit. maculare, sal, sordes. Brez dvombe so te srednjenemške besede prišle iz slovanščine.

Črnogorci še poznajo tudi haluga v pomenu: caverna, Kluff; Matzenauer jo primerja gršk. σήραξ gen. σήραγος, Höhle, Kluff.

V bližini današnjih Anniviersčanov imenuje Strabo rod: Σαλασσοι, t. j. Salašani, ktere je že hotel leta 143. pred Krist. konsul Appius Claudius podjarmiti, ali stoprav leta 16. pred Krist. jih je cesar Augustus do cela pogubil. Drugi Salassi so stanovali na južnej strani Krasa, in te je tudi Augustus ukrotil (Strab. Geog. VII, 4. Appian. Bell. illyr.). Bili so to Salašani, prebivalci salašev, ki so se redili o živinoreji, kakor severnoslov. Salašani na Radhosti v Moravi in v Tatrah na Slovaškem.

Beseda salaš je znana pri Rusih, Srbih in Čehih. Staročeski glosator Wacerad (okoli 1250) prestavlja salaš v casa pastoralis.

Drugo poznamenovanje za „Sennhütte“ je geta. V ruščini nahajamo: gát, ograja, česk. za-hata, sepimentum, magyar. gát, ograja, iz slovanščine, in sicer od: gát-it, obturare viminibus, s protjem zadelati, ker so take ograje sploh spletene in s protjem zvezane. Isti pomen ima nemški Schweige, ograja za živino, staronord. svigg-jan, conserere, nectere, claudere.

Ko je Malten vprašal Anniviersčanko, koliko bi hotela imeti za kos alabastra, ki se v jeziku Anniviersčanov veli pezza beak (ni-li to slovanski: petja-peča, staroslov. pešts iz petj, in belak?), odgovorila je: Štiri batz, kar po Maltenu izraža: Vier Batzen. *)

Lavino imenujejo: valanza, to ni druga nego: valjanca.

Vertex montis, Berggipfel, imenuje Anniviersčan: ciema, zato ime gorá: Cima del Baduz, Cima del Munt. Cima označuje tudi v književnej italščini Berggipfel. Sèmkaj je prišla iz jezikov starih Venetov, ki besedo cima izgovarjajo, kakor Bertram piše, kot Šima (gršk. th).** V venetščini pomenja Šima apice, culmine, sammitá qualunque, in Šima ni zopet drugo nego staroslov. tēmę, tiemę vertex, apex, hrv. time (Ver.) vertex, slov. teme. Italščina kakor poljščina izpreminja

*) Omenilo se je popreje, da imajo v Anniviersu poročenci navado, duhovnika obdarovati z žepnim robcem. G. župnik v Ajdovščini Ivan Dugulin mi pa piše: „Navada poročitelju sploh, bodi si župniku ali kaplanu, v dar podeliti žepno rutico, živi še dandanes na Krasu, na Ipavskem in ob beneškej meji. V komenskem dekanatu na Krasu dajejo poročenci duhovniku navadno robec modre boje. Na Ipavskem in ob beneškej meji se pa vsi več ali manje z denarjem odkupujejo.“

***) Glej časnik Politik I. 1883. br. 225. Listek str. 2.

glasnik *t* pred vokalom *i* v *c*, *z* (nemški *z*); zato govori: *zio*, *Oheim*, iz gršk. *ἑῖος*, *Oheim*.

Ako bi kak mlajši slovanski učenjak potoval v dolino Anniviers, nabra bi gotovo še več besed, ktere imajo slovanski početek.

† Ivan Macun.

Njegova slovstvena delavnost.

Med štajersko-slovenskimi književniki zavzema brez vsega ugovora Ivan Macun eno najodličnejših mest, naj se pri tem že gleda na čas, v katerem je njegovo pero že bilo delavno, ali na rabo jezika — on je pisal v slovenskem, v hrvatsko-srbskem in tudi v nemškem jeziku — ali pa slednjič na mnogovrstnost od njega obdelanih predmetov.

Za ta majhni spis je pisatelju na prvem mestu služila kratka ocena Macunove slovstvene delavnosti in njegovega rodoljubja, ktero je spisal prečastiti gospod župnik Davorin Trstenjak in mu jo v ta namen v porabo prepustil, na drugem pa Riegerjev „Naučný slovník“ in Wurzbachov „Biographisches Lexikon“. A tudi nekoliko lastnoročnih zapiskov in opombic rajnikovih mu je bilo v porabo.

Omenjeni prijateljski spis piše o Macunu kot dijaku takó-le: Med goreče rodoljubne slovenske mladenče, kteri so se na graškem vseučilišči marljivo v milej slovenščini vadili, drug drugega vzpodbujajóč k delavnosti na takrat še slabó obdelanem polji slovenske literature, spada v prvej vrsti Ivan Macun, narodivši se leta 1821. v Trnovcih kraj Pesnice, dve dobri uri hodá od starodavnega Ptuja.

Gymnasijalne nauke je pokojnik preučil v Mariboru pod navodom izvrstnega paedagoga in didaktika Friderika Rieglerja, poznejšega šolskega svetovalca v Gradci, modro- in pravoslovne studije pa na graškem vseučilišči. Nadopolni dijak je stopil v duševno zvezo s svojimi rojaki, ki so ali nekaj poprej ali pa ravno takrat živeli v Gradci. Med njimi naj se tukaj imenujejo dr. Muršec, Stanko Vraz, Davorin Trstenjak in še drugi, s kterimi vred je deloval za omiko štajersko-slovenskega naroda.

Med modroslovci in pravniki je bil Macun najiskrenejši buditelj narodne zavesti, učéc jih slovenske slovnice in obračajóč njihove poglede na slovansko časopisje in književnost. Tako je praktično gojil v življenji idejo slovanske duševne vzajemnosti!

Kot pravnik na vseučilišči je branil po časopisih pravice Slovencev, in eden njegovih najprvih spisov je bil natisnen v Lipskem časopisu

„Slavische Jahrbücher“ l. 1843.: „Ueber die slovenischen Volksschulen in Untersteiermark“; leta 1844.: „Die Slaven in Krain und die benachbarten Provinzen“.

Poznejše čase je bil Macun marljiv dopisovatelj političnih vestij in kritike v „Zori dalmatinskej“.

Dovršivši pravoslovne nauke in pripravivši se zajedno za učiteljski stan na srednjih šolah, stopil je za gimnasijalnega suppleta v Celji od septembra 1845 do majnika 1846, odkoder je prišel v Trst. Tam je bival takrat in deloval nepozabljivi domoljub slovenski Simon Rudmaš kot izvrsten ravnatelj nemških ljudskih šol. Tú je bil Macun najmarljivejši delavec in buditelj narodne zavesti med primorskimi Slovenci in je živo podpiral tamošnji izvrstni časopis „Jadranska Zarja“, kterega glava je bil gore imenovani rodoljub Simon Rudmaš, pozneje mnogozašlužni šolski svetovalec na Koroškem.

Leta 1850. iz Trsta na akademično gimnasijo v Zagreb prestavljen, postal je Macun že drugo leto 1851. na tem učnem zavodu pravi profesor.

Tukaj se je bistrournemu in marljivemu možu odprlo polje razširjene delavnosti. Deloval je pri sestavljanji hrvatske terminologije in šolskih knjig, osobito filologičnih ter izdatno podpiral s svojimi temeljitimi hrvatsko-srbskimi spisi razne časopise.

Leta 1860., ko se je tudi takraj Sotle jelo po dolgotrajnej dremoti vzbujati narodno življenje, bil je prestavljen v belo Ljubljano za profesorja na tamošnji gimnasiji. Ondi pa ni samo v društvenem življenji budil in širil narodni duh, ampak tudi med učenci gojil ljubezen do materinega jezika, in to morda bolj iskreno, negò je takrat merodajnim oblastim ugajalo. Meseca marca leta 1862. je moral kar mahoma iz Ljubljane v Zagreb nazaj, odkoder se mu je še le leta 1870. posrečilo priti na prvo državno gimnasijo v Gradec. Tú je zvest svojemu poklicu in veren svojemu narodu bil neumorno delaven do svoje smrti, koja ga je dne 27. oktobra t. l. potém, ko je že nekoliko dnij poprej v šoli podučevati začel, a moral napòsled prebolan popustiti poduk, po mučnih in trapnih bolečinah nadaljnega trpljenja rešila.

Njegovemu peresu se imamo zahvaliti za sledeča dela večjega ali manjšega obsežka:

1. Cvetje jugoslovansko z dodanimi cveti drugih slavjanskih narodov. I. Cvetje Slovenskega pesništva. V Trstu 1850. 8°. Str. I—XII. 270. Ta knjiga je zgodovinske pomembe zatò, ker je več let učiteljem na gimnasijah dobro služila za prav prikladno berilo, dokler niso prišla druga, še primernejša.

2. Slovnica jezika grčkoga. I. Izpitovanje rěčih iz němačkoga od dr. Rafaela Kühnera sa malenimi promě-

nami prevedena. V Beču 1853. 8°. Str. 388. Ta šolska knjiga je izmed vseh najprva, ktera se je bila v smislu nove učne systeme v hrvatsko-srbskem jeziku po bečkem ministerstvu sprejela in ki je po njem na svetlo prišla. Kljubu temu, da pisatelj ni Hrvat, odprla je ta knjiga kolo v slovstvu šolskih knjig za srednje šole v hrvatsko-srbskem jeziku.

3. Skladnja jezika grčkoga. V Beču 1854. 8°. Str. 390. Ta skladnja grškega jezika je bila izdelana bolj z ozirom na hrvatsko-srbski jezik po Curtiji, Kühneru in Engeru.

4. Kratka slovnica jezika němačkoga. Složena za porabo mladeži gimnazijalne. V Beču 1854. 8°. Str. 154.

5. Zadače za vežbanje u jeziku němačkom. V Beču 1854. 8°. Str. 219.

Zanimivo je, kar je pisatelj tega spisa o knjigah pod št. 2., 4. in vzlasti 5. navedenih zvedel, namreč da so bile kljubu pomanjkljivostim, ktere imajo izvir v dobi svojega postanka, — vsak začetek je nepopoln in pomanjkljiv — od c. kr. ravnateljstva založbe šolskih knjig večkrat zaporedoma z nova natisnene brez znanja in dovolbe pisateljeve, dokler ni ta leta 1869. proti nadaljnemu pretiskovanju ugovarjal.

6. Theoretisch-praktische Grammatik der ilirischen Sprache, wie solche in Kroatien, Slavonien, Dalmatien und der Militärgränze üblich ist. Mit vielen Gesprächen und Uebungsstücken und einem Wörterverzeichnisse. Von R. A. Fröhlich. IV. Auflage bearbeitet und mit Uebungsstücken versehen von J. Macun, Wien, Wenedikt, 1865. 8°. Str. VI. 321. — Knjiga je skozi in skozi predelana ter s pristavki in dodatki tako pomnožena, da jo smemo brez pomisleka lastnino njenega predelovalca imenovati.

Tudi mnogo brošuric in večjih sestavkov po raznih časnikih in knjigah je J. Macunovih. Imenitnejši so:

1. „Osman von Gundulič“, večja razprava v Oesterr. Blätter für Literatur, Kunst etc. von Dr. A. Schmiedl, Jahrgang 1847. Br. 118 in 123.

2. „Razprava o Gunduliču“ v šestih listih v „Vesni“ št. 89—112.

3. Kratko krasoslovje o pesničtvu, obelodanjeno najprej v „Neven-u“ l. 1852. št. 14—19. Pozneje se je ta spis razširil z razpravo o romanu in noveli ter z imeni najslavnejših pesnikov evropskih narodov obelodanil. Zagreb, Gaj. 8°. Str. 36.

4. Abhandlung in der österr. Gymnasialzeitschrift 1858, betreffend die beabsichtigte Vermehrung der Lateinstunden in den untern Klassen. — Da bi se ta velevažni predmet po systematičnih in paedagogičnih terjatvah in pravilih na

zagrebskeje gimnazije razdelil, ta namen se je bil z navedenim sestavkom precej dosegel. Do tja je bila latinščina na imenovanem zavodu brez prave systeme in skoro bi rekel, brez pravih paedagogičnih ravnil razdeljena.

5. Za Rieger-jev česki Slovník naučný je J. Macun spisal leta 1863. razpravo o slovenskeje literaturi. Ista tvarina, jako pomnožena z nadaljšimi pobirki, dala je vrsto sestavkov v „Narodnih Novinah“ meseca sept. in oktob. l. 1863. br. 211 do 230. z naslovom: „Kratak pregled slovenskeje literature“. Napravil se je potém iz teh sestavkov poseben odtis z naslovom: „Kratak pregled slovenskeje literature sa dodanim rěčnikom za Slovence. Zagreb, 12°. Str. VII. 102.

Ta sestavek (o knjižici ne vé nič) pripisuje Wurzbach v zv. 44. krivo č. g. D. Trstenjaku ter ga ocenjuje z besedami: „Dieser Artikel beginnt im Feuilleton der Narodne novine der Nr. 211 und setzt sich bis 239 und noch weiter fort und ist das Ausführlichste, was bisher über die slovenische Literatur veröffentlicht wurde.“ *)

6. Razvitek slovenskeje slovnice. V tem spisu se najstarejše slovnice slovenskega in hrvatsko-srbskega narečja prisposodbljajo. I. letnik znanstvenega časopisa „Književnik“.

7. Nadalje je J. Macun l. 1849. in 1850. v Trstu sodeloval pri spisovanji slovensko-ilirskih čitank za nedeljske šole na Primorskem. Ilirski del je sam uredoval.

8. „Slovenska terminologija v obče in posebno jezikoslovna.“ Slov. Glasnik, l. 1862. Str. 67—72. S tem delom je bila slovenska terminologija še le vzbujena in sme se reči, tako rekóč na noge postavljena. Mnogo tam zbranega gradiva je prišlo tudi v „Znanstveno terminologijo“ Cigaletovo. Kot posebne pohvale na Macunovih spisih mora se poudarjati, da se je on vseskozi trudil, slovenski jezik, kolikor njegova narava pripušča, vzlasti pa terminologijo v slovenskih knjigah zblížati jeziku hrvatsko-srbskemu.

9. Popisal je Macun tudi svoje potovanje v Bohinjsko dolino in na Bleško jezero, kateri spis je v „Neven-u“ l. 1856. natisnen. V njem opisuje natančno pozorišče Prešérnovoga pesmotvora: „Krst pri Savici“.

Tudi prevode Turgenjevljevih in drugih novel iz Ruskega razglašal je Macun v raznih časopisih, kakor v „Narodnih Novinah“, „Danici ilirskeje“, „Novicah“.

10. „Machiavelli als Dichter, Historiker und Staatsmann“ v slavnostnem programu graške prve državne gimnazije.

*) Kar pa ni resnično. Glej M. Mazarjev sestavek v Drobntinah in Valjavčev obširni in temeljiti spis v Slov. Bučeli l. 1854.

11. „Stolica slovenskega jezika na Graškem liceji“, v „Kresu“ I.

12. In slednjič je dal v tekóčem letu na lastne stroške na svetlo: „Književno zgodovino Slovenskega Štajerja“. V Gradci 1883. Za to delo je Macun več nego 20 let nabiral gradivo ter je predelaval in pilil, dokler je zagledalo beli dan.

Zdaj pa v miru počivaj, prijatelj in sotrudnik naš! Časten spomin tebi, delaven sin matere Slave na polji slovenskega uma in dejanja!!

J. Majciger.

Jarnikova zapuščina.

Priobčuje *J. Scheinigg.*

IX.

K pismu, kterega smo zadnjič pod šte. 16. priobčili, dodamo še naslednje pojasnilo. Poslal ga je prečast. g. Davorin Trstenjak. Glasi se takó-le:

„Pismo iz Jarnikove zapuščine, v poslednjem snopiči Kresovem str. 580—81 natisneno, ni bilo Šafařiku, marveč Srezněvskemu pisano. Srezněvski je leta 1841. potoval po slovenskem Štajerji, obiskal meseca avg. župnika A. Krempla, pri katerem sem bil baš jaz na počitnicah, in od ondot sem g. Srezněvskega spremil v Lembach k župniku in veččemu poznavatelju staroslovenščine, g. F. Cvetku. Od Cvetka se je Srezněvski podal na Koroško, da se seznaní z Jarnikom, kterega je jako číslal.

Od Jarnika se napoti Srezněvski v Primorje, v Dalmacijo in od ondot v Zagreb, odkoder je Jarniku pisal. V pismu omenjena skala z nadpisom, kterega je Jarnik, ne da bi ga bil že videl, imel, za glagolitskega, je bržkone ona, ki se nahaja v pečevji imenovanem: „Spitzofen“. A ta napis ni glagolitski, temveč etrurski, kakor Sicke in prof. Johannes Weiss trdita. Prof. Weiss ga je s pomočjo hebrejskega jezika tolmačil, a ni priznalo, da je tolmačenje pravo.“ —

18. Naslednje pismo, ki je še imamo iz Jarnikove zapuščine objaviti, pisal je Jarniku Smolnikar ali P. Bernard, kakor ga zove Slomšek v pismu tiskanem v zadnej številki Kresovej str. 580. Bernard Andrej Smolnikar, rojen v Kamniku dne 29. nov. l. 1795. izšolal se je v Ljubljani, kjer je bil l. 1819. v mašnika posvečen. Služboval je potém več let po Kranjskem in stopil l. 1825. v benediktinski samostan šentpavelski na Koroškem. Od l. 1827—1837. bil je professor v celovškem bogoslovji in učil razlaganje novega zakona. V jeseni l. 1837. zapusti Celovec in se poda s slavnoznanim missijonarjem in škofom Barago, ki je bil istega

leta obiskal svojo domovino, v severno Ameriko, da bi razširil v Baragovej škofiji Detroit sv. vero. *) Smolnikar je podpiral Jarnikovo slovarniško podjetje. Jako zanimivo pismo, ki je čitaš spodaj, obsegalo je dve poli. A prva se je pogubila, v drugej pa beremo sledéce:

bisch. Gnaden durch die Mittheilung der Vodnik'schen Lexicalia, als auch Herr Prof. Metelko durch die Mittheilung der Bilz'schen Sammlung nicht nur zum allgemeinen Besten der Länder Kärnthen, Steyermark und der übrigen Nachbarn der Krainer, die im wesentlichen denselben Dialekt haben, sondern auch zum wahren Vortheile Krains wesentlich beigetragen haben. Es muss nemlich dafür gesorgt werden, dass wenigstens das Volk, das einen und den nemlichen Dialekt hat, nur an verschiedenen Orten verschieden ausgebildet, jedoch nirgends so heterogen, dass es einander nicht leicht verstehen könnte, gemeinschaftlich die ihm nothwendige Bildung erhalte; was um so leichter geschehen kann, da es den nemlichen Regenten, und die nemliche politische Verfassung hat. Hätte man die gemeinschaftliche Bildung vor den Augen gehabt, überall die nemlichen Schriftzeichen angenommen, und die Bücher so geschrieben, dass sie überall, wo der nemliche Dialekt vorherrschend ist, leicht hätten verstanden werden können: so hätten gewiss die Slaven von Oesterreich eine viel höhere Bildung erhalten, als wir sie wirklich geniessen, und diejenigen, die an der Bildung ihren Nachbarn zurückgeblieben sind, wären mit ihnen gleichen Schritts vorwärts gegangen. Da aber dieses zum grössten Nachtheile der Slaven nicht geschehen ist: so soll man wenigstens jetzt den gemachten Fehler zu verbessern anfangen. Wozu vorzüglich ein gemeinschaftliches Wörterbuch ungemein viel beitragen wird, in welches nicht nur in Krain, sondern auch in Steyermark, Kärnthen vorkommende Wörter aufgenommen werden, wodurch die Schriftsteller, wenn ein Land für einen Begriff einen Ausdruck hat, welcher in einem andern nicht vorkommt, oder wenigstens einen Ausdruck, welcher den Begriff viel besser bezeichnet, als der Ausdruck, der bei den Nachbarn gebräuchlich ist, in Kenntniss gesetzt in ihren Schriften durch Hilfe des Wörterbuches den besten Ausdruck wählen, und wenn er nicht überall verständlich ist, ihm andere gleichfalls im Wörterbuche aufgezeichnete Ausdrücke in der Parenthese beifügen werden. So wird das Hererogene in diesen Ländern immer mehr verschwinden, und so werden die Bücher, sie mögen in Krain, Kärnthen oder Steyermark herauskommen, einem jeden Slaven dieser Länder immer mehr verständlich werden: was den gemeinschaftlichen Geist und die gemeinschaftliche Bildung ungemein befördern wird. Der Krainer wird also den grossen Vortheil haben, dass er das, was sein Land nicht hat, und in Kärnthen oder Steyermark vorhanden ist, in diesem gemeinschaftlichen Wörterbuche finde, seine schriftstellerischen Produkte auch seinen Nachbarn ganz verständlich mache, das nemliche aber auch von seinen Nachbarn fordere und sich auf diese Art immer mehr mit seinen Nachbarn vereinige. Daher soll

5tens auch das sowohl in der Vorrede erwähnt, als dann im Wörterbuche streng befolgt worden, dass sowohl aus dem Vodnik'schen Wörterbuche, als auch aus der Bilz'schen Sammlung alles Brauchbare in das neue Wörterbuch aufgenommen, und auch bei jedem Worte das Zeichen *V* oder *B* beigesezt wird, welches aus Vodnik oder Bilz genommen, und nicht zugleich in Kärnthens oder Steyermarks-Quellen vorhanden ist, oder zwar vorhanden ist, doch nicht in der nemlichen Bedeutung wie in Krain vorkommt, damit sowohl die Krainer, als die Nachbarn wissen, was sie gemeinschaftlich haben, und was nur in Krain gebräuchlich ist: nur in dem Falle, wenn in Kärnthen oder Steyermark, und vielleicht auch in Krain, ohne dass es die Sammler wussten, ein echt slavisches Wort vorhanden ist, oder wenigstens dem Genius der

*) Carinthia 1838 st. 2. in Danica Ilirska 1838 br. 22.

Sprache gemäss gebildet werden kann, beim Vodnik oder Bilz aber sich ein dem Genius der slavischen Sprache nicht gemäss gebildetes, folglich unbrauchbares Wort befinde, soll dieses nicht in das neue Wörterbuch aufgenommen werden. Wo aber beim Vodnik oder Bilz ein Wort vorhanden ist, von dem man nicht weiss, ob es irgendwo in Krain gebräuchlich, oder nur von den Sammlern gebildet worden sey, dessen Bildung jedoch dem Genius der Sprache nicht entgegen ist: so soll zwar ein solches Wort in das neue Wörterbuch aufgenommen, jedoch allezeit mit einem Fragezeichen bezeichnet werden. Durch die strenge Befolgung dieses Grundsatzes wird zwar das Wörterbuch um ein Paar Bogen grösser werden, was jedoch die Brauchbarkeit und Bestimmung desselben ungemein befördern wird. Wenn auf diese Art ein Paar tausend Wörter mehr ins Wörterbuch aufgenommen werden, so wird dieses, wenn man sie den andern beifügt, nicht viel Raum einnehmen. Nach diesem Grundsatz wird es auch

6tens nothwendig seyn, dass man alles für die Presse Bereitete noch einem der krainischen Sprache vorzüglich kundigen Manne zu revidiren schickt, damit er die aus Vodnik und Bilz aufgenommenen und in Krain noch nicht gebräuchlichen Wörter mit einem Fragezeichen bezeichnet, oder wenn er besser weiss, jene ausstreicht, und diese an ihre Stelle setzt. Was nicht zu viel Arbeit fordern wird, indem er nur die mit *V* und *B* bezeichneten Wörter zu prüfen haben wird. Für diese Arbeit sollen H. Pfarrer zuerst den H. Metelko auffordern: und wenn er sie nicht übernehmen wollte, so verpflichte ich mich, einen tüchtigen Mann zu suchen, der dieses thun wird.

7tens Wird auch das nicht nur die Abonnenten des Wörterbuches sehr vermehren, sondern auch zum allgemeinen Wohle ungemein viel beitragen, wenn Herr Pfarrer in der Vorrede, nachdem Sie gezeigt haben werden, dass in diesem Wörterbuche das geschehen ist, was bei diesen Materialien geschehen konnte, die Kenner der Sprache nicht nur in Krain, Steyermark und Kärnthen, sondern auch in der Nachbarschaft, welche einen mit unserer Sprache sehr verwandten Dialekt hat, dringend auffordern, dass sie das Wörterbuch durchgehen, und die ihnen in ihrer Gegend bekannten, und im Wörterbuche abgängigen Wörter fleissig aufzeichnen, um sie bei der zweiten Auflage, bei deren Nothwendigkeit man ihnen dieses durch die Zeitung bekannt machen wird, in Bereitschaft zu haben, und sie gefälligst mittheilen zu können; indem dieses zu einem vollständigen Wörterbuche, durch welches die Schriftsteller in den Stand gesetzt werden, immer allgemeiner nützlich zu werden, nothwendig ist.

8tens Wird auch sehr vortheilhaft seyn, wenn Herr Pfarrer beim Verfassen des Wörterbuches diesen Grundsatz möglichst beobachten, dass, wo sie mehrere dem deutschen Worte entsprechende slavische haben, diese in der Ordnung dem deutschen Worte beigesetzt werden, dass allezeit, wo man einen Grund dazu hat, die dem Genius der slavischen Sprache mehr entsprechenden den weniger entsprechenden vorangehen. Möge dann Bilz, oder Vodnik, oder Murko, oder wer immer voran kommen, so ist es gleich viel, dass nur das allgemeine Wohl dadurch befördert wird. Was wirklich durch die Beobachtung dieser Ordnung geschehen wird. Daher soll auch diese Oekonomie in der Vorrede bemerkt werden.

9tens Wenn Sie das Wörterbuch ankündigen, so werden Sie natürlich auch davon Erwähnung machen, dass Sie beim Verfassen Ihres Wörterbuches auch das Vodnik'sche Wörterbuch mit dem Baron Zoisischen Anhang und die Bilzische Sammlung zur Benutzung erhalten haben. Da es bei solchen Ankündigungen am besten ist, dass man sich kurz und auf solche Art ausdrückt, welche die Neugierde zu reitzen, und die Leser zum Kaufen des Werkes zu bewegen am meisten geeignet ist: so wird es am besten seyn, dass Sie in der Ankündigung weder vom Werthe dieser Schriften noch von ihren Eigenthümern was sagen; sondern nur im Allgemeinen bemerken, dass Sie in der Vorrede zu Ihrem Wörterbuche zeigen werden, dass dieses zum wahren Vortheile

der in Krain, Steyermark, Kärnthen wohnenden und der benachbarten Slaven, und auch zur grossen Bequemlichkeit der entfernteren Slaven, welche den Dialekt von Krain, Steyermark und Kärnthen kennen oder prüfen und mit ihrem Dialekte vergleichen wollen, geschehen sey; daher Sie auch in der Vorrede des Wörterbuches den P. T. Herrn Eigenthümern dieser Manuscripte im Namen der Slaven den schuldigen Dank abstatten werden. Dieses im Allgemeinen bekannt gemacht, wird die Abonnenten sehr vermehren, da ohnehin Vodnik und Baron Zois auch bei den entfernten Slaven bekannt sind, und da man auch Sie aus Ihren Schriften schon hinlänglich kennt, und Sie auch das, dass man Ihnen diese Schriften aus Krain zur Benutzung mitgetheilt hat, noch insbesondere empfehlen wird.

10tens Auch dieses, was ich zu berücksichtigen bitte, wird die Käufer sehr vermehren, und auch die minder Vermöglichen, die ohnehin um dem Vaterlande zu nützen, vorzüglich zu berücksichtigen sind, sich das Wörterbuch anzuschaffen in den Stand setzen, wenn Sie in der Ankündigung bemerken, und dass es dann der Verleger getreu befolge, Acht geben, dass, nachdem sie diese Hilfsquellen aus Krain erhalten haben, Sie auch auf eine viel grössere Anzahl Käufer rechnen, und daher eine viel grössere Anzahl Exemplare drucken lassen, und eben desswegen die Exemplare viel wohlfeiler verkaufen können, so zwar dass das Werk durch die allein in Krain gebräuchlichen, und in das Werk aufgenommenen Wörter um einige Bogen grösser seyn, jedoch nicht viel höher, als es sonst kosten würde, zu stehen kommen wird. Ich glaube, es sey um so mehr darauf zu sehen, dass das Werk um einen billigen Preis verkauft werde, weil höchst wahrscheinlich nach der Ausgabe Ihres Wörterbuches die Krainer eine durch Vodnik und Bilz und allenfalls durch andere Beiträge aus Unter- und Innerkrain vermehrte Auflage veranstaltet hätten, wenn die Vodnik'sche und Bilz'sche Sammlung nicht in Ihre Hände gekommen wäre: was natürlich die Zahl der Abnehmer Ihres Werkes vermindert hätte, und weil auch nach der Ausgabe Ihres Werkes, wenn der Preis desselben nicht billig wäre, es leicht geschehen könnte, dass die Krainer aus Gründen, dass Ihr Werk zu theuer, und Manches darin zu verbessern, so wie durch neue Beisätze zu vermehren wäre, (da man wirklich, wenn man nur in Unterkrain sammeln wollte, sehr viel erhalten könnte) eine neue Auflage veranstalten würden. Was man aber, sobald der Preis des Werkes billig ist, und das Uebrige, was man von diesem Wörterbuche mit Recht erwartet, möglichst geschieht, nicht mehr zu befürchten hat, besonders da in diesem Falle der Bischof, ich und andere billige Krainer an Ihrer Seite wären, und jedes Unternehmen, das Ihnen den mindesten Nachtheil bringen würde, mit allen Kräften verhindern würden.

So viel also zur Berücksichtigung, insoferne Sie es gegründet finden. Gott gebe Ihnen Leben und Kräfte dazu, dass Sie Ihr Werk zur allgemeinen Befriedigung der Kenner der slavischen Sprache glücklich vollenden. Mit aller Hochachtung

Ihr

ergebenster
Bern. Sm.

Klagenfurt den 28ten December 1834.

Drobnosti.

Zgodovina sv. katoliške cerkve za slovensko ljudstvo. Spisal dr. Ivan Križanič, profesor bogoslovja in podvodja v kn.-šk. semenišči v Mariboru. Str. 208 v 8°. — Družbi sv. Mohorja gre zasluga, da spravlja leto na leto med naše ljudstvo ne samo veliko, ampak tudi dobrih in različnih knjig. Kdor jej je od kraja ud in si shranjuje njene knjige, ima sedaj že malo knjižnico. Iz njenih knjig si lahko izbira za peduk in za zabavo, za pobožnost in potrebo. Ima pa zato družba tudi veselje, da se jej število udov le še množi, čeprav so slaba leta za kmeta. So pa tudi lepe knjige, ki jih družba daje svojim udom. Letos so ene med njimi iz nove stroke — iz cerkvene zgodovine. Izostalo je namreč nadaljevanje zgodovine, ktero g. prof. J. Staré za družbo spisuje. Namesto njega stopi g. prof. dr. Križanič v areno s prvim delom svoje knjige: „Zgodovina svete katoliške cerkve“.

Ali je tako pretrganje začetega dela prav ali ne, sodi se sicer različno, ali jaz menim, da ne bode vsaj takrat ne delu g. Staré-ta, ne družbi na kvar; delu ne, ker se itak že samo od leta do leta pretргуje, in družbi tudi ne, zakaj ravno zato, ker skrbi za razliko v knjigah, ustreza željam svojih udov. Vrh tega pa zgodovina sv. cerkve, če gre za pravo, le dopolnjuje zgodovino svetá, in narobe raztegne tá i ono na širje polje. Naj pa bo sicer, kakor hoče, toliko smemo reči, da bodo čitatelji te nove knjige veseli, in jo, kakor nje spisovatelj v predgovoru želi, pridno prebirali.

V uvodu opisuje g. pisatelj zgodovino, omejujôc jo na razne strani človeškega življenja. On poudarja, kaj je v njej v obče in posebej v zgodovini cerkvene vrednosti za razvoj človeštva, in razdeljuje zadnjo v tri „veke“, katerih vsak mu ima po dve dobi.

Prvi vek od Kristovega rojstva do konca 7. stoletja obsega pričujoči I. del njegove zgodovine. Kakor drugim, traje tudi njemu prva doba od Kristovega rojstva do cesarja Konstantina od l. 1—313. V kratkih, pa évrstih potezah predočuje nam sevéda najprej Kristovo življenje, učenje in trpljenje; preide potém na delovanje apostolov Pavla, Petra in ostalih; umeščuje pa krvavo razdejanje mesta Jeruzalema in apostola Janeza dolgo pa ljubeznivo življenje. Za tem pride na vrsto preganjanje kristjanov, najprej krvavo od Nerona (64.) do Dioklecijana in tovarišev (312.) in potém ono z „mečem duhá“. Z „zagovorniki“ sv. krščanske vere in razširjanjem sv. cerkve koncem 3. in početkom 4. stoletja konča se I. poglavje. V 2. poglavji razpravlja kratko, pa še vendar skoro predolgo ono sitno in zapleteno zgodovino krivovercev. V 3. poglavji razvrščuje plemena duhovenstva, razkazuje strani bogočastja — tudi nekterih preprirov gledé tega omenjajôc — in na zadnje opisuje uzorno krščansko življenje. To poglavje je toliko lepo, da ga bode častitim bralcem premalo le enkrat čitati.

Z letom 313. začne se druga doba te cerkvene zgodovine. Glavno terišče jej je svet na jutru, in to je g. spisovatelju, kakor mnogim drugim, brčkone uzrok, da potegne to dobo do l. 692., kajti pozneje prestavi se zgodovina bolj na večer na tla. Razvrščuje se kakor prva v troje poglavij.

V prvem se razpravlja razširjanje sv. cerkve, v drugem imajo svoje mesto glavnejše krive vere, v tretjem pa znotranji razvoj sv. vere, nje večji moške, važnejše prikazni v bogočastji, uplivanje na življenje ljudstev. Tudi v tej dobi zanima človeka bolj tretje poglavje, če prav ti tudi v prvem in drugem ne manjka lepih mest. Iz lahko umevnih uzrokov ne spuščamo se tu v posameznosti, a svetujemo, naj se tudi ta doba pridno prebira. To utegne marsikomu biti v tolažbo ali potrjenje.

Tooliko o tem, kaj nam g. pisatelj daje v tej knjigi. Če nam pa je še kaj reči

o tem, kakó se nam vse to podaja, to bo le hvala. Ta knjiga ne poroča samó resnice iz širokega polja crkvene zgodovine, temveč ona nam jo ponuja tudi v lepej, lahko umevnej obliki. V tem oziru stopi njegova zgodovina sv. crkve na stran zgodovini svetá od g. prof. Staré-ta. Da se pa v obširnej knjigi — broječej 208 str. — nahaja sem ter tja kaka hiba, to se g. pisatelju tem lažje prizanese, ker mu je ta zgodovina prvo večje delo v domačem jeziku. Večjih stvarnih pogreškov nam sicer, kar vémo, ni prišlo pod oči, manjših pa skóra ni vredno, da jih človek v misel jemlje. Tako na pr. nam ni po vsem jasno, zakaj mu ima apostol Pavel (str. 17.) svoje mesto pred apostolom Petrom (str. 23.) — Da bi sv. Peter bil kdaj „škof“, ali celó „prvi škof v Jeruzalemu“ (str. 23.), to se nam ne dozdeva verjetno; zgodovina priča isto za apostola Jakoba (cf. act. app. 12, 2.). Ker pa trdi isto tudi g. pisatelj (str. 25.), nagibamo se rajši na tó, da je vse le lapsus calami ali pa tiskovna pomota. Tiskovnih pomot je v resnici v našej knjigi precej veliko. Kaj ali kdo jih je kriv?! Naj bo pa kakor koli, osobito za bolj strokovnjaške spise, pa vendar kaže, da dobi pisatelj vedno vsaj drugo korekturo sam v roke!!

Jezik v tej knjigi je v obče lahek in bere se gladko. Le par stavkov čita se trše, na pr. na 8. strani v 3. vrsti od zgoraj stoji v énem stavku: „ki je“, „in je“, „je“, „kakor je“, „o katerem“, „in kakove so“, „ki so“ — to se nam zdi za 3 $\frac{1}{2}$ vrste le preveč. . . Sem ter tja pa je tudi kaj manj doslednjega, ali pa prava hiba zoper slovniska pravila. Tako se str. 6. v. 2. od zgoraj in še drugje rabi za množino srednjega spola ženski spol v dopovedku, a srednji stoji v imenu in pridevku. Str. 8. v. 1. od zgoraj zdi se nam, da prilóg „ženin“ ni na pravem mestu; nam ugaja tu bolj roditnik „žene“, ker se o ženi *zar' ženo* govori. Str. 13. v. 8. od zgoraj nam „mešnik“ kajna ni po volji. Str. 19. v. 7. od zgoraj „menijoč“ ne kaže prav, namesto „menéč“. Str. 20. v. 22. od zgoraj najde se dajalnik: „malikovanj“. Str. 88. v. 17. od spodej žali izraz: „nasledniki tega mnenja“ slovensko uhó. Str. 96. v. 10. od zgoraj in še drugje „vso“ za srednji spol nam. vse. Takih in enakih hibic nahaja človek, kakor pravim precej v tej knjigi, vendar pa niso take in ni jih toliko, da bi jej bile posebno na škodo.

H koncu treba, da še nekaj omenimo. G. pisatelj je domá na Murskem polji, kjer so trdni in čvrsti Slovenci, in takov jim je tudi jezik. V tej knjigi kakor že lani v g. Karbe „ženitvah“ nahajamo, da se marsikje kaj tako zasukne, kakor je le v tamošnjem narečju v navadi, drugod pa ni ali je pa le malo znano. Tako na pr. str. 104. v. 16. od spodej „na kola“ = na voz; str. 105. v. 10. od zgoraj „kak naj dalje“ in še drugod. Škoda pa je, da so nektera taka mesta skažena: na pr. str. 96. v. 12. od zgoraj namesto „v tovaršijo“ beri „v tovariš“, kar je na Murskem polji term. tech. za „commune“; str. 182. v. 14. od spodej za „pokosil“ beri: „prekosil“; ravno tako str. 196. v. 6. od spodej za „predočijo“ beri: „sredočijo“ itd. Če je po tem takem v tej zgodovini še tudi kaj, kar bi po naših mislih bilo lahko boljše, s tem sevéda nočemo reči, da ni v svojej celoti vse hvale vredna; nasprotno mi smo je veseli in upamo, da je bodo tudi drugi družbeniki. Nadaljevanja pa se tem bolj veselimo, ker bo g. pisatelju že v prihodnjem veku mogoče, da še jemlje več ko v tem (glej sicer str. 156. 174.) ozir na naše kraje in zgodovino slovanskih plemen!

Dr. J. Mlakar.

Kratko poročilo o prvi Lavantinski diecezni sinodi obhajani v Mariboru dne 27—30. avgusta l. 1883. Sestavil Mihael Napotnik. V Mariboru 1883. Tiskal Janez Leon. Str. 23. v mal. 8°. — Diecezne ali škofijske synode so v katoliškej crkvi starodavna naprava, pa pri nas vsled neugodnih razmer vendar nova stvar. Med avstrijskimi škofijami je le Budjeviška že tri synode obhajala in letos je prva za njo Lavantinska obhajala svoje prvo synodo v Mariboru od 27.—30. avgusta. Dr. Mihael Napotnik je po izvirnem latinskem zapisku za prosto ljudstvo prav zanimivo popisal v „Crkvenej prilogi“ Slov. Gospodarja, kako se je ta škofijska synoda vršila, o čem in kako

se je v njej obravnavalo itd. Ta popis je potem č. g. pisatelj v gore omenjenej knjžici dal posebej ponatisniti za nekatere prijatelje in znanoe. Ker je teh ponatisov le malo, zato ni knjžica na prodaj, vendar ako bi kateri iztis ostal in bi se kdo iz posebnih ozirov zanimal za prvo Lavantijsko synodo, dobil bi ga menda še pri č. g. pisatelji samem v Mariboru. Iz knjžice povzamemo, da so vložili nekteri synodalci i sledéce predloge: 1) Naj se pišejo matice v slovenskem jeziku; 2) Naj se staroslovenščina kot obligaten predmet prednaša v bogoslovji; in 3) Naj bude slovenski jezik naučni jezik za one bogoslovske discipline, ki so se doslej v nemščini prednašale. — Ti predlogi so se v natančen pretres izročili trem odsekom. Mi izrekamo tú presérno zahvalo vsem tistim velečast. gospodom, ki niso pri obilnem svojem delu in trudu pozabili naših národnih svetinj, staro- in novoslovenskega jezika. Pomozi Bog, da bi se uresničili njihovi predlogi! Tudi na družbo sv. Mohorja niso pozabili synodalci, kajti priporočala se je vsem dušnim pastirjem v toпло podporo.

S.

Ueber Bána's Párvatiparinayanátaka von Prof. K. Glaser. Veleučeni naš rojak in sodelovalec našega lista je predložil v tem svojem znamenitem spisu indologom doslej ne še objavljen igrokaz indijskega pesnika Bána-ta, kateri je živel v 7. stoletji po Kristu, in sicer sanskritski tekst z obširnim komentarom. To je prvenec njegovih indijskih studij, a izvrstno delo kaže, da je marljivi g. pisatelj v kratkem v svojih studijah vrlo napredoval. Ni si samo prilastil točno znanost sanskritskega jezika, marveč tudi znanost staroindijske literaturne zgodovine, in seznanil se je na tanko z vsemi kritičnimi raziskavanji v okrožji staroindijskega pesništva. Ker kritika de materia ipsa ni za čitatelje Kresove, marveč spada v strokovnjaški list, opuščamo jo tukaj, a poročali bomo ob svojem času, kako so strokovnjaki to delo sprejeli. Neskončno marljivemu g. pisatelju pa častitamo, da je tako srečno stopil v vrsto bistrournih raziskovalcev, ter želimo njegovim trudom najboljši uspeh.

D. T.

Oblici staroslovenskega jezika za škoło. Po Franji Miklošiču, napisao ih Mirko Divković, ravnatelj kr. gymnasijske zagrebačke. U Zagrebu, 1883. Troškom i nakladom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade. Str. 63 v 8°. Velj. 25 novč. — Na podlagi Miklošičevega staroslovenskega oblikoslovja (Vergl. Gramm. III.² in Altslov. Formenlehre in Paradigmen) razpravlja g. pisatelj deklinacijo na str. 3—30 in glagol na str. 31—60. Vse je tedaj v istem obsežku kakor v Mikl. „paradigmah“, le da so se tudi zgledi in različna razlaganja imenskih in glagolskih oblik po Mikl. slovnici II. in III.² navajali. Knjžica je za šolsko potrebo prav rabljiva ter bode v rokah pridnih učencev in previdnega učitelja veliko koristila v poznavanje krasne staroslovenščine. Gledé metode nam deklinacija bolj ugaja, nego poduk o konjugaciji. Bojimo se, da ne bodo mogli učenci vseh težkoč v glagolskih oblikah premagati. Kajti g. pisatelj razpravlja najprej sedanji čas, potem imperfekt, imperativ, deležnike, aorist itd., a to vsak čas in deležnik posebej v vseh vrstah na enkrat. To se nam zdi manj pregledno, nego oni način, ki ga pri Miklošiči nahajamo, da se namreč vsaka vrsta glagolska v vseh časih na enkrat razpravlja. Bolj razložno bi tudi bilo, ko bi se oblikoslovna razlaganja in druge manj važne opazke bile podale v opombicah ali pod črto z manjšim tiskom. Dvomljiva ali nedognana razlaganja pa bi se naj v šolskej knjigi celó izpuščala. Tú pa tam se je tudi nekaj tiskovnih pomot vrinolo. A vse to pa še ni tolikega pomena, da bi se po tem rabljivost knjige zmanjšala. Temveč mi mislimo, da bi ona tudi našim dijakom v poduk staro-slovenščine dobro služila. Cena knjžici (25 novč.) je tako nizka, da si jo lahko vsak omisli. Na podlagi knjige pa se bodo tudi dijaki lažje učili staroslovenščine, in čas, ki se potratí s tem, da se pišejo učencem staroslov. oblike na desko, naj se rajši za kaj drugega boljšega porablja, saj nam je itak prepričilo število ur za slovenščino odmenjenih! Vzlasti učitelje staroslovenščine po naših srednjih šolah opozorujemo na to knjžico.

Bič. List za šalu i satiru. Dne 1. nov. t. l. začel je v Zagrebu izhajati list za šalo i satiro pod imenom: Bič. List izhaja 1. in 15. vsakega meseca in veljá do konca letošnjega leta 1 gold. Lastnik, nakladnik in odgovorni urednik mu je gospod Gavro Grünhut, v Zagrebu, Jelačićev trg, 4. ✕

Miklošičeva sedemdesetletnica. Dne 20. nov. obhajal je ves učeni svet sedemdesetletnico našega velikega rojaka in učenjaka prof. dr. Franca viteza Miklošiča. Ne le od vseh slovanskih vseučilišč in akademij so dohajale častitke in adresse našemu slavljenču, temveč tudi nemške učene glave, dá vsi evropski znanstveniki so se klanjali ta dan mogočnemu, vztrajnemu in neumornemu duhu našega največjega rojaka. Bonnsko vseučilišče mu pošlje addresso, kjer se navajajo zasluge Miklošičeve, omenjajóč ob énem, da se le on edini sme postavljati v eno tím isto vrsto z Grimmom in Diezom. Petrogradsko vseučilišče ga imenuje častnim članom, dunajski vseučiliški professorji pa se čutijo srečne, da ga morejo imenovati diko in kras lastne svoje universitete. Največje veselje pa ima z našim velikanom slovanska vseučiliška mladež, ki ga imenuje svojega učitelja. Ona mu je podelila v znak svoje pietete srebrn lovorov venec in album, obsegajóč fotografije njegovih sedanjih in nekdanjih učencev.

Velika je bila občeslovanska slovesnost Miklošičeve sedemdesetletnice na Dunaji, in ona se častno pridružuje svečanosti, ktero je obhajal ves slovenski narod dne 2. sept. t. l. v Ljutomeru svojemu rojaku na čast. Vsi večji časopisi, slovanski in nemški, pišejo sedaj o učenjaku Miklošiči in priznavajo enoglasno velike njegove zasluge. Zatorej je ponosen národ slovenski na svojega rojaka in ga tudi časti kot svojega največjega sina. Njemu na čast se je obhajala v Ljutomeru velika národna svečanost dne 2. sept. ter se delil njegov životopis med ljudstvo, da ga tudi priprosti narod spoznava. „Matica Slovenska“ izda za njegov god obširen životopis, in slovenska metropola ga je imenovala svojim častnim mestjanom. A mi v svojej skromnosti mu moremo le podariti slavnostno latinsko odo, ktero mu je zapel nekdanji njegov učeneč, znani pisatelj g. prof. Janko Pajk. Le edino željo še imamo pridejati, in ta je: Bog nam ohrani našega velikega učenjaka še mnoga leta zdravega in čilega na čast in korist nam in vsemu znanstvenemu svetu!!

† **Franjo Remec**, c. kr. brzojavni uradnik, preminol je dne 4. nov. t. l. v 33. letu svoje starosti v Ljubljani. Rajniki je rojen l. 1850. na Rupi nad Kranjem. Obiskaval je s prva gimnasijo v Ljubljani, a naposled prestopil k telegrafskemu uradu. Tu se je on krepko poprijel ruskega jezika, jel iz njega v naš jezik prevajati leposlovne proizvode ruske ter si tako lepo zaslugo za naše slovstvo pridobil. Pod imenom Kmetov brali smo iz njegovega peresa prevode v „Slov. Narodu“: „Lov na tigrá“ od A. Maksimova; „Dvojna prikazen“, „Strašen dolg“ in „Stari grad“ od Vsevoloda Solovjeva; „Drag medved“ od M. Rudakova. Za „Matico Slovensko“ je preložil „Lovčeve zapiske“, od katerih je prišel l. del že letos na svetlo. V rokopisu se še hrani prevod: „Ulične pevke“ od N. K. Lebedova, ktereга „Slov. Narod“ priobči, in mi sami že dolgo shranjujemo preloženo povest: „Stari Džuldaš in njega sin Mamet“ od N. N. Karazina.

Vse to nam očito in jasno kaže, da je bil pokojnik neumorno delaven mož. Povrh pa je še bil neomahljiv in iskren rodoljub ter zasluđuje popolno, da mu ohrani narod slovenski hvaležen spomin!

Listnica uredništva: V Kresu str. 223. naznanjeni in poslani prevod od g. prof. Glaserja: „Vereščagin in Vereščaginica na Himalaji“ objavi se začetkom prihodnjega leta v podlistku tržaške „Edinosti“.